

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

**НАУКА
SCIENCE**
Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана
Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

№ 31 (1385)

Cümə, 29 sentyabr 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Bakıda inşası davam etdirilən Zəfər parkında olublar

Sentyabrın 27-də - Anım Gündündə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Bakıda inşası davam etdirilən Zəfər parkında olublar.

AZERTAC xəber verir ki, dövlətimizin başçısı və birinci xanım parkın girişində xatirə daşının öünüə gül dəstələri qoyular.

Qeyd edək ki, Prezident İlham Əliyevin 2020-ci il dekabrın 3-de imzaladığı Sərəncamda Azərbaycan xalqının Vətən müharibəsində göstərdiyi misilsiz qəhrəmanlığın və qazandığı möhtəşəm tarixi Zəfərin yaddaşlarda yaşadılması və ictimaiyyətə nümayiş etdirilməsi, şəhidlərimizin əziz xatirəsinin ebdiləşdirilməsi məqsədilə Bakıda Vətən Müharibəsi Memorial Kompleksinin və Zəfər Muzeyinin layihəsi hazırlanıb. Layihəyə əsasən, torpaqlarımızın azad olunması uğrunda tarixi Qələbəyə gedən yolu, Vətən müharibəsində qəhrəmancasına döyüşmiş əsgər və zabitlərimizin, bütün şəhidlərimizin xatirəsini yaşıtmak məqsədilə kompleksin ərazisində muzeyin yaradılması nəzərdə tutulur. Muzey kompleksində Vətən müharibəsi şəhidlərinin hər birinin adı həkk olunacaq, burada toplanacaq eksponatlar ərazilərimizin işgalından azad olunması uğrunda mübarizə aparan əsgər və zabitlərimizin işgidiyini, xalqımızın əzmini bir daha nümayiş etdiriləcək. Kompleks park ilə əhatə olunacaq.

8 Noyabr prospektində inşa olunan Zəfər parkı doqquz hektardan çox ərazini əhatə edəcək. Əraziyə girişdə 44 tağ elementindən istifadə edilib. Tağlar Qələbəyə aparan rəm-

zi yolu başlanğıcını tərənnüm edəcək. Giriş portalındaki tağın hündürlüyü 44, eni isə 22 metr olacaq. Tağın üzərində Vətən müharibəsi qəhrəmanlarının adları həkk ediləcək. Tağın üst hissəsindəki ağaç elementi böyükən Azərbaycan, pöhrələnmə, firavanlıq, yeni həyata və Qələbəyə aparan simvolik yol təsəvvür yaradacaq.

Zəfər Muzeyinin əsas girişində yaradılacaq "Dəmir yumruq" simvolunun üzərində Qələbənin tarixi qeyd ediləcək. "Dəmir yumruq" Zəfərin əsasında dayanan Lider, Xalq, Dövlət və Ordu birliliyin rəmzi olacaq. Muzeyin divarında Birinci və ikinci Qarabağ müharibələrində şəhid olmuş əsgər və zabitlərimizin adları həkk ediləcək.

Parka doğru keçid hissədə 8 Noyabr - Zəfər Gününü əks etdirən memorial abidə ucaldılacaq. Abidə iki güclü əlaməti - Zəfər Gününü və

sonsuzluğun rəmzi kimi sarsılmaz birliyi tecəssüm etdirəcək. Memorial abidənin ətrafında Qarabağ xalçalarındaki naxış və bəzək elementlərini əks etdirən yaşlılıq salınacaq.

Zəfər parkında, həmçinin tematik bağça, kaskad tipli şəlalə, Qarabağ yaddaş bağçası, parka ümumi baxış nöqtəsi yaradılacaq. Parkın sonunda Azadlıq Bayrağı Meydanının inşası nəzərdə tutulur. Yaddaş bağçası parkın son hissəsində yaradılacaq. Bu hissəyə enən ciğər hündür haşiyəli çiçək və yaşlılıqlarla əhatə olunacaq. Yaddaş bağçasının ətrafında istirahət guşələri və oturacaqlar qoyulacaq. Su hövzəsinin mərkəzində isə Azərbaycan Bayrağı dalğalanacaq. Azadlıq Bayrağı Meydanına gedən yol Vətən müharibəsinin rəmzi kimi 44 bürünc döşəmədən ibarət olacaq.

**Akademik
Ziya Bünyadovun
100 illik yubileyinin
qeyd edilməsi
haqqında
Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin Sərəncamı**

2023-cü ilin dekabr ayında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, görkəmli tarixçi və şərqşünas alim, tanmış ictimai xadim, tarix elmləri doktoru, professor, Dövlət mükafatı laureati, Əməkdar elm xadimi, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Musa oğlu Bünyadovun anadan olmasının 100 il təmam olur.

Akademik Ziya Bünyadov zəngin elmi yaradıcılıq yolu keçmiş, respublikamızda şərqşünaslıq və tarix elmlərinin yeni mərhələyə yüksəlməsinə, əməkdar elm xadimi, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Musa oğlu Bünyadovun anadan olmasının 100 il təmam olur.

Akademik Ziya Bünyadov zəngin elmi yaradıcılıq yolu keçmiş, respublikamızda şərqşünaslıq və tarix elmlərinin yeni mərhələyə yüksəlməsinə, əməkdar elm xadimi, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Musa oğlu Bünyadovun anadan olmasının 100 il təmam olur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rehbər tutaraq, ölkəmizdə tarix elminin inkişafına dəyərli töhfələr vermiş akademik Ziya Bünyadovun 100 illik yubileyinin qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası akademik Ziya Bünyadovun 100 illik yubileyi ilə bağlı tədbirlər planı hazırlanıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

**İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti**

Bakı şəhəri, 28 sentyabr 2023-cü il

Azərbaycan Milli Elmlər

Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illiyinə

Sentyabrın 26-da AMEA-nın Rəyasət Heyətinin binasında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və Türkiyənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun tərkibinə daxil olan Türk Dil Qurumunun təşkilatçılığı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illiyinə həsr edilmiş "Uluslararası Oğuz Türkçəsi Konfransı"nın açılış mərasimi olub.

Türk dünyasının elmi ictimaiyyəti tədbirdən önce Fəxri Xiyabanda Ulu Öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət edib, məzari üzərinə tər gül dəstələri qoyub, onun ruhu qarşısında baş əyiblər. Həmçinin Şəhidlər xiyabanı və "Türk şəhidliyi" abidəsini ziyarət edərək şəhidlərin xatirəsini ehtiramla yad ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan **AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli** bildirib ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illiyinə həsr edilmiş "Uluslararası Oğuz Türkçəsi Konfransı"nda Azərbaycan və Türkiyə ilə yanaşı, Özbəkistan, Qazaxistan, Qırğızistən, eyni zamanda Şimali Kipr Türk Respublikasından görkəmli alim və şairlər iştirak edirlər.

Konfransın olduqca əlamətdar dövət təsadüf etdiyini deyən natiq bildirib ki, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu günlərdə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tam təmin olunması ilə nəticələnmiş lokal antiterrör tədbirlərinin yaratdığı reallıqlar ölkəmizlə yanaşı, Türk dünyasında da sevincələr qarşılanmışdır. Akademik Isa Həbibbəyli qeyd edib ki, antiterror tədbirlərinin keçirildiyi ərefələrdə Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın BMT kimi dünyanın ən ali qurumunun kürsüsündən "Qarabağ Azərbaycan torpağıdır" deməsi və "Qarabağda heç bir status qəbul edilə bilməz" bəyanatı müstəqillik dövründə 85 milyonluq türk xalqının və onun liderinin Azərbaycana verdiyi dəstəyin ən bariz nümunəsidir: "Bu günler Azərbaycan, Türkiyə və Türk dünyası üçün çox böyük bir əlamətdar dövrdür. Müasir Türk dünyasının iki böyük lideri, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə Türkiyə Prezidenti Rəcəb

Tayyib Ərdoğanın sentyabrın 25-de Naxçıvanda keçirdiyi zirvə görüşü, həmin görüş çərçivəsində İğdır-Naxçıvan qaz kəmərinin təməlinin qoyulması, "Azərbaycan Respublikası ilə Türkiye Respublikası arasında Qars-Naxçıvan dəmir yolu layihəsinə dair Niyyət Protokol"unun və digər sənədlərin imzalanması Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tam bərpə etməsindən sonra yaranmış reallıqlar çərçivəsində yüksək qiymətə malik tarixi hadisədir".

Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun 1932-ci il sentyabrın 26-da Mustafa Kamal Atatürkün başçılığı ilə keçirdiyi Birinci Türk Dili Qurultayında həmin tarixin "Türk Dili bayramı" kimi qeyd olunması haqqında qərar qəbul etdiyini deyən akademik Isa Həbibbəyli ötən 90 il ərzində bu əlamətdar günün qardaş ölkədə yüksək səviyyədə keçirildiyini bildirib. AMEA prezidenti diqqətə çatdırıb ki, Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumu 90 ildir qeyd etdiyi "Türk Dili bayramı"nın ilk dəfə Türkiyədən kənardan, Azərbaycanla, xalqımızla birgə keçirir.

"Bizim üçün şərəfdir ki, bu əlamətdar bayramı AMEA-da Türkəyin mötəbər qurumları və Türk dünyasının alim və şairləri ilə birgə qeyd edirik. Konfransın bu salonda keçirilməsi də özüne-məxsus əlamətdar hadisədir. Çünkü 1926-cı il fevralın 26-dan martın 6-dək Birinci Türkoloji Qurultay burada keçirilmişdir. Ötən 100 il yaxın müddət ərzində Türk dünyasının dili, ədəbiyyatı, mənəviyyatı çox inkişaf etmişdir və bu konfrans 2026-cı ilde keçirəcəyimiz ikinci Türkoloji Qurultayın bir növ başlanğııcıdır".

Akademik Isa Həbibbəyli Ümummilli Lider Heydər Əliyevin uzagqorənlilik səsəndirdiyi "Bir millet, iki dövlət" anlayışının indiki dövrde də müstəqil türk dövlətlərinin, Türk dünyasının strategiyasının müəyyənleşməsində həlliədici rol oynadığını söyləyib. Qeyd edib ki, Türkiye və Azərbaycan, eləcə də digər türk dövlətlərinin bütün platformalarda bir-biriన dəstəkləməsi, Türk Dövlətləri Təşkilatının fəaliyyətinin genişlənməsi ümumilikdə Türk dünyasının birliyyinin daha da möhkəməlnəmesine öz töhfəsini verəcək.

Akademik Isa Həbibbəyli daha sonra Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun başçılmasını, professor Derya Örs və Türk Dil Qurumunun başçılmasını, professor Osman Merte AMEA adından hədiyyələr təqdim edib.

Daha sonra Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun fəaliyyətinə həsr olunmuş videoçarx nümayiş etdirilib.

Sonra çıxış edən **Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun başçısı, professor**

Derya Örs tədbirin bütün türk xalqları üçün önemini vurğulayıb, konfransda iştirak etməkdən məmənunluğunu ifadə edib.

Məruzeçi yaxın tarixdə Qarabağ bölgəsində baş verən ikinci Qarabağ müharibəsində böyük şəxət və qəhrəmanlıq göstərilərək qazanılan Qələbənin bütün Türk dünyasının zəfəri olduğunu vurğulayıb. Professor Derya Örs son zamanlar bölgədəki bütün türk dövlətlərinin inkişafına nail olunduğunu qeyd edərək türkdilli

Akademiyasında Türk Dili Bayramı

həsr edilmiş "Uluslararası Oğuz Türkçesi Konfransı" keçirilib

nü Azərbaycan xalqına, millətinə həsr etmiş böyük dövlət adamı, Azərbaycanın memarı ve qurucusu, xalqın xilaskarı, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ili kimi qeyd olunduğu vurğulayıb. O, bu iki əlamətdar hadisəyə həsr olunmuş konfransın bütün türk xalqlarını bir araya getirdiğini, konfransda türkdilli ölkələrin danışlığı diliin əsas qollarından biri olan Oğuz türkçisinin əsas xüsusiyyətləri, tarixi və gələcəyinə dair əhəmiyyətli məruzələrin dinləniləcəyini qeyd edib.

sabitlik tərəfdarı olduğunu vurğulayıb.

"İkinci Qarabağ müharibəsinin Zəfərlə başa çatmasından sonra Türkiye və Azərbaycan arasında yüksələn xətə inkışaf edən siyasi əlaqələr bütün dünya üçün bir örnəkdir", - deyən professor D.Örs elm, mədəniyyət və incəsənətin hər zaman siyasetə yön verən ən önəmli güclər arasında olduğunu söyləyib.

Bu baxımdan bugünkü konfransın vacibliyinə toxunan Qurum başqanı konfransın elm, mədəniyyət və s. bütün türk xalqları Si-

da sülhə nail olunması, dövlətlərimizin qüdrətinin daha da artması üçün türk xalqlarının birlikdə fəaliyyət göstərməyə davam edəcəklərini bildirib.

Türk Dil Qurumunun başqanı, professor Osman Mert isə "Türk dil bayramı"nın tarixi əhemmiyyətli binada keçirilməsindən qürur duyduğunu söyləyib.

Qeyd edib ki, türk xalqları Sibirden Mongolustana, Anadoluya və Balkanlara kimi böyük coğrafiyada yaşamış və öz mədəniyyətlərini formalaşdırmışlar. O, bu

yerinə çatdırmaq üçün bir çox araşdırımların aparıldığı, nəşrlərin hazırlanıldığını deyib.

"Türk dilinde danişan ölkələrlə elmi-mədəni əlaqələri genişləndirmək məqsədile bir çox layihə həyata keçirilmiş və nəşrlər hazırlanmışdır. Bu gün Türk Dil Qurumunun nəşrləri sırasında Azərbaycan türkçəsi başda olmaqla, Türkmenistan, Özbəkistan, Qazaxistan, Qırğızistan, Şimali Kipr Türk Cumhuriyyəti türkçələrində, eləcə də muxtar respublikaların - uyğur, qazaq, qaraçay-balkar və s. bütün türkçələrle bağlı araşdırma aparılmaqdır. Bir sözlə, Türk Dil Qurumu türkçənin dil qurumu, sizin dil qurumunuzdur. 1926-cı ilde bu binada Birinci Türkoloji Qurultay keçirilmişdir və 2026-cı ilde ikinci Türkoloji Qurultayın məhz burada keçirilməsini qərar alıq", - deyə o söyləyib.

Türk Dil Qurumunun rəhbəri beynəlxalq elmi konfransın Azərbaycanın qələbəsi ilə nəticələnmiş antiterror tədbirləri günlərinə təsadif etməsinin əlamətdar hadnə olduğunu bildirib və tədbirin işinə uğurlar arzulayıb.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar isə sovet illərində dilimizin bir çox təhriflərə məruz qaldığını və oğuzların zor gücüne xalqımızın dilini dəyişməsinin insanlara aşlıdığını söyləyib.

"Mən indi xoşbəxtəm ki, həqiqət öz yerini tapdı. Oğuzların bizim əcdadımız olduğunu, onların bu torpaqlarda qədimdən yaşadıqlarını və Oğuz - Azərbaycan dilinin bizim doğma dilimiz olduğunu gördük. Orxon-Yenisey yazılarının müyyən dərcədə oğuz dilində oxunulduğunu öne çəkənlər var. Bu, o deməkdir ki, 1500 ildir bizim doğma dilində yaranan böyük ədəbiyyatımız var. Bu gün baxdığımızda həm Azərbaycan, həm Türkiye, həm də digər türk dövlətləri çətin coğrafiyalarda yaşayırlar. Bu gün diqqət etsəz, yaşadığı vətən üçün min ildir şəhid verən bizdən başqa heç kim yoxdur. Və bu coğrafiyalarda bizim qəder dünya tarixinin uzun yaşaya bilən ikinci mədəniyyət yoxdur. Onun üçün coğrafiyamızın və mədəniyyətimizin dəyərinin və öneminin fərqində olmaliyiq".

Türk Dil Qurumunun 1932-ci ildə keçirdiyi ilk "Türk dil bayramı"ndan bu günə kimi türk dilinin zənginliyini ortaya çıxarmaq və dünya dilləri arasında öz layiqli mukafatlandırılırlar.

ölkələr arasında əlaqələrin hər keçən gün artmaqdə olduğuna diqqət çəkib, türkdilli xalqları ortaq mədəniyyət, adət-ənənələr, millimənəvi və dini dəyərlər, tarixi köklər, etnik əlaqələrin birləşdiridiliyini və bu amillərin qarşılıqlı səmərəli fəaliyyət üçün əsas təməl olduğunu deyib.

2023-cü ilin Türk dünyası üçün olduqca əlamətdar tarixlərə yadda qaldığını qeyd edən Qurum başqanı bu ilin Türkiye Cumhuriyyətinin elan olunmasının və ömrü-

yət və incəsənet sahəsinin mütəxəssisləri üçün önemli platforma rolunu oynadığını vurğulayıb. O, Türkiye, Azərbaycan, Türkmenistan, Qazaxistan, Özbəkistəni əhatə edən mədəniyyətin min illərdür ki, insanların xidmətində olmaq üçün böyük mücadilələr verdiyini diqqətə çatdırıb. Bu mədəniyyət vasiteleri arasında yer alan türk dilinin fərqli coğrafi ərazilərdə yüz milyonlarla insan tərəfindən istifadə edildiyini deyən professor Dərya Örs türk xalqlarının öz aralarında ünsiyyət qura bilməsini asanlaşdırmaq üçün bir sıra tədbirlərin görülməsinin zəruriliyinə toxunub.

Türk xalqlarının iqtisadi və mədəni müstəqilliye nail olmaq üçün bu istiqamətdə birgə fealiyyət göstərdiyini deyən məruzəçi bununla bağlı yeni fikir və ideyaların irəli sürüldüyü, müzakirələrin aparıldığına diqqət çəkib. O, yeni dünya düzeninin qurulduğu bir vaxtda türk dilinin qüdrətinin bütün dünyaya göstərilməsi istiqamətində Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun böyük səy göstərdiyini diqqətə çatdırıb.

Professor Dərya Örs çıxışının sonunda insanlığın rifahi, düny-

mədəniyyətin izlərinin qədim Çin mənbələrində və Göytürk abidələrində günümüzə qədər gelib çıxdığını bildirib və çətin coğrafiyada yaşayan türk xalqlarının hər zaman daxili və xarici düşmənlərinin olduğunu vurğulayıb. O, Göytürk xaqanı Bilge xaqanın

"Ey türk xalqı! Üstdən göy çökəmədikcə, altdan yer dəlinməyincə, türk dövləti, türk tövəsi pozulmaz. Türk xalqı özünə gəlin!" sözlerini xatırladıb və türk xalqlarını daim bir olmağa səsləyib: "Bu gün baxdığımızda həm Azərbaycan, həm Türkiye, həm də digər türk dövlətləri çətin coğrafiyalarda yaşayırlar. Bu gün diqqət etsəz, yaşadığı vətən üçün min ildir şəhid verən bizdən başqa heç kim yoxdur. Və bu coğrafiyalarda bizim qəder dünya tarixinin uzun yaşaya bilən ikinci mədəniyyət yoxdur. Onun üçün coğrafiyamızın və mədəniyyətimizin dəyərinin və öneminin fərqində olmaliyiq".

Türk Dil Qurumunun 1932-ci ildə keçirdiyi ilk "Türk dil bayramı"ndan bu günə kimi türk dilinin zənginliyini ortaya çıxarmaq və dünya dilləri arasında öz layiqli

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında Türk Dili Bayramı

“Uluslararası Oğuz Türkçesi Konfransı” öz işini bölmə icası ilə davam etdirib

AMEA-nın və Türkiyənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun tərkibinə daxil olan Türk Dil Qurumunun təşkilatçılığı ilə Bakıda keçirilən “Uluslararası Oğuz Türkçesi Konfransı” öz işini AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında bölmə icası ilə davam etdirib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli son illərdə türk dövlətlərinin inkişafı istiqamətində dövlətlər səviyyəsində əhəmiyyətli tədbirlərin görüldüyü, Türk dünyasının dünyada öz mövqeyini möhkəmləndirdiyini diqqətə çatdırıb.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Azərbaycanın bu günlərdə həyata keçirdiyi antiterror tədbirləri, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin işə düşməsi, İğdır-Naxçıvan qaz boru kəmərinin təməqoyma mərasiminin keçirilməsi, Zəngəzur dəhlizinin fealiyyətə başlaması üçün siyasi danışqların aparılması və s. kimi tədbirlər türk xalqlarının həmrəyliyinin, türkün qüdrətinin bariz nümunəsidir.

Akademik İsa Həbibbəyli yeni döneminə tərtidliyi reallıqların alimlərimiz qarşısında da

yeni vəzifələr qoymuşunu qeyd edərək müasir dövrde milli-mənəvi dəyərləri qorumaq və inkişaf etdirmək, eləcə də müstəqil dövlətçilik təfəkkürünü möhkəmləndirməyin önəminə toxunub.

AMEA prezidenti türk xalqlarının ortaq problemlərinin həlliənə həsr olunmuş bugünkü tədbirin təşkilində göstərdiyi dəstəyə görə Türkiyənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun başçanı, professor Derya Örsə təşəkkürünü bildirib. O, Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumu tərəfindən hər il ədəbiyyatın müxtəlif sahələri üzrə müsabiqənin keçirildiyini deyərək bu ilki şeir üzrə təşkil edilmiş müsabiqənin qaliblərinin bugünkü konfrans çərçivəsində mükafatlandırılması mərasiminin keçirildiyini də diqqətə çatdırıb.

Daha sonra Türk Dil Qurumunun başçanı, professor Osman Mert çıxış edərək türk dövlətlər arasında bir çox sahələrdə, o cümlədən elm, mədəniyyət, incəsənət sahələrində əməkdaşlıq əlaqəlerinin inkişaf etdirildiyini, birge layihələrin icra olunduğunu diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, Türk Dil Qurumu bu istiqamətdə həyata keçirilən işlərə, görülən tədbirlərə hər zaman dəstək verir.

Tədbirdə akademik Nizami Cəfərov “Türk dilləri ailəsində Oğuz türkçəsinin yeri ve mövqeyi” mövzusunda məruzə ilə çıxış edib.

Məruzədə “Türk dilləri” anlayışından, türk xalqları üçün vahid dil ideyasından, ədəbi dil məsələlərindən, o cümlədən Oğuz dillerinin türk dilləri içərisindəki müqayisəli tarixi yeri (sistem-struktur, antroposentrik, dil ne nitq baxış-bucaqları baxımdan) müəyyən edilmişdən, bəhs edilib. Bildirilib ki, müasir türk dilləri qədim tarixi olan lüğət tərkibinə, inkişaf etmiş qrammatik quruluşuna, zəngin ünsiyyət ənənələrinə malik bir kök dilin varisleri kimi yaranmış, təşəkkül etmiş və müasir dövrdə böyük inkişaf potensialına malik dil ailələrindən biridir.

Nizami Cəfərov bildirib ki, qədim türk ədəbi dilinin istər tarixi, istərsə də coğrafi koordinatlarının az-çox dəqiq müəyyən edilməsi üçün ilk növbədə, qədim türk dili anlayışının özünün mənasını aydınlaşdırmaq lazımlıdır. O, Altay nəzeriyəsinə əsaslanaraq qeyd edib ki, türk dili Altay dilinin differensiasiyası nəticəsində meydana çıxmış üç dildən (türk, mongol və tunqus-mancur) biridir. Məruzəçi türk dilinin daha geniş yayılması, so-

sial nüfuzu, ifadə imkanlarının zənginliyi ilə hər zaman fərqləndiyini qeyd edib. Bildirib ki, dilin mövcudluğunun əsas şərtinin davamlı differensiasiya prosesi olduğunu nəzərə alsaq, türk dili Altay dilinin məlum dialektlərə differensiasiyasının sona yaxınlaşması türk dilinin ayrı-ayrı dialektlərə differensiasiyasının başlanması arasında qərar tutmuşdur.

Məruzənin sözlərinə görə, qədim türk ədəbi dili oğuz köynəsi üzərində təşəkkül tapsa da, digər türk tayfa dillərinin (dialektlərinin) xüsusiyyətlərini də özündə ehtiva etdiyinə görə ümumtürk xarakteri daşıyır.

“Hər bir türk dili ədəbi yazılı mənbələrdən meydana çıxır”, - deyən Nizami Cəfərov türkologiyada türk dillerinin pasportlaşdırılması işlərinin görülmesinin zəruriliyinə toxunub.

Tədbirdə, həmçinin professor Gülden Sağıl Yüksekkayanın “Oğuz” və “Öğül”un Kökən Birlüyü”, professor Nadir Məmmədlinin “Azərbaycanda Oğuz türkçəsinin tədqiqi ənənələri və qarşıda duran vezifələr” və professor Ahmet Karadoğanın “XI-XIII yüzillikdə Selcuqlu coğrafiyası türkçəsinin durumu” adlı məruzələri dinlənilib, müzakirələr aparılıb.

Konfrans iştirakçıları Qobustan Qoruğunu və palçıq vulkanlarını ziyarət ediblər

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və Türkiyənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun tərkibinə daxil olan Türk Dil Qurumunun təşkilatçılığı ilə keçirilən “Uluslararası Oğuz Türkçesi Konfransı”nın iştirakçıları Qobustan Milli Tarix-Bədii Qoruğunu ziyarət ediblər.

ki, burada 6 mindən artıq qayaüstü rəsm və müxtəlif fondlarda 100 mindən artıq arxeoloji material saxlanılır və arxeoloqlar tərəfindən ərazidə 20 sıçınacaq aşkar edilib, 40-a yaxın kurqan qeydə alınıb.

Həmçinin bildirilib ki, dünya əhəmiyyətli “Qobustan” Dövlət Tarix-Bədii Qoruğu 2007-ci ildə UNESCO-nun Dünya İrs Siyahısına daxil edilib.

Sonra konfrans iştirakçıları Qoruğun ərazisi ilə tanış olub, e.ə. XII-VIII minillikdə yaşmış Mezolit dövrü əhalisinin yaratdığı qayaüstü rəsm əsərlərinə baxış keçiriblər.

Beynəlxalq konfransın iştirakçıları, həmçinin Palçıq vulkanları qrupu Dövlət Təbiət Qoruğunun ərazisində də olublar. Bildirilib ki, dünyada mövcud olan palçıq vulkanlarının yarısı Azərbaycanın payına düşür və palçıq vulkanlarının əksəriyyəti Bakı və Abşeron yarımadasında yaxılıb və Qoruq əməkdaşları tərəfindən onların mühafizəsi həyata keçirilir.

Beynəlxalq konfransın iştirakçıları olan Türk dünyasının elmi ictimaiyyəti ziyyaretən məmənunluqlarıni də dile getiriblər.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və Türkiyənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun tərkibinə daxil olan Türk Dil Qurumunun təşkilatçılığı ilə keçirilən “Uluslararası Oğuz Türkçesi Konfransı” Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Türkiyə Cumhuriyyətinin 100 illiyinə həsr olunub.

Qardaş ölkənin mediası: “Türk Dili Günü ilk dəfə Türkiyədən kənardə qeyd olundu”

Bakıda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və Türkiyənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun tərkibinə daxil olan Türk Dil Qurumunun təşkilatçılığı ilə keçirilən və Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Türkiyə Cumhuriyyətinin 100 illiyinə həsr edilmiş “Uluslararası Oğuz Türkçesi Konfransı”na qardaş ölkənin mediası geniş yer verib.

Belə ki, Türkiyənin məşhur “Yeni akit” qəzeti, “turkiyegazetesi”, “yesilidir”, “haberiniz.com”, “kastamonuguncel”, “adanamasasi.com”, “liderhaber.com.tr”, “habermakedonya.net”, “taskopropostasi.com”, “gapolaygazetesi”, “aciksoz.com.tr”, “gazetekars.com”, “benguturk.com”, “Ersin Turan” Youtube kanalı və digər saytlarında Azərbaycan-Türkiyə dostluq, qardaşlıq münasibətlərindən danışılıb, “Türk Dili Günü”nün ilk dəfə Türkiyədən kənardə qeyd olunduğu oxucuların diqqətinə çatdırılıb.

AMEA-nın kollektivi Zəfər parkında olub

Sentyabrın 27-də - Anım günündə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının kollektivi Bakıda inşası davam etdirilən Zəfər Parkında olublar.

Elmi ictimaiyyetin nümayəndələri Zəfər Parkının girişində xatire daşının öününe gül dəstələri qoyub, Azə-

baycanın ərazi bütövlüyü uğrunda misilsiz qəhrəmanlıq göstərərək canlarını fəda etmiş şəhidlərimizin əziz xatiresini dərin hörmət və ehtiramla yad ediblər.

Vətən müharibəsində Azərbaycan xalqına möhtəşəm tarixi Zəfəri bəxş etmiş əziz şəhidlərimizin xatiresi daim yaddaşlarda yaşayacaqdır.

Allah rəhmət eləsin!

Böyük Zəfərdən tam və qəti Qələbəyədək

AMEA-nın A.A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutunda 27 Sentyabr - Anım Gününe həsr olunmuş "Böyük Zəfərdən tam və qəti Qələbəyədək" adlı elmi konfrans keçirilib.

Önce vətən uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərimizin əziz xatiresi bir dəqiqəlik sükutla yad olunub.

Tədbiri açan AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., Şərqsünnətliq Institutunun baş direktoru, akademik Gövər Baxşəliyeva bildirib ki, Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi, Milli ordunun rəşadəti, xalq və dövlətin birliliyi ile 2020-ci ilin 27 sentyabrında başlayan və 44 gün davam edən ikinci Qarabağ müharibəsində qazanılan Zəfər Azərbaycan tarixinin ən parlaq şəhifələrindən biridir. Bu qələbə xalqımızın və ordumuzun gücünü, milli birliyini, mübarizliliyini bütün

dünyaya sübut etdi. Azərbaycan xalqı hər zaman qəhrəman ovlaqlarının xidmətlərin yüksək qiymətləndirir, bütün şəhidlərimizin ruhu hörmət və ehtiram göstərir, əziz xatiresini uca tutur.

Sonra Tarix Institutunun baş direktoru tarix elmləri doktoru, professor Kərim Şükürov "Böyük Zəfərdən Böyük Qayıdışa" adlı məruzə ilə çıxış edib. Qeyd edib ki, Birinci Qarabağ müharibəsinin ilk dövrü SSRİ tərkibində başlandı. Həm Ermənistən, həm de Azərbaycanın dövlət məstəqillyini elan etmesi və SSRİ-nin dağıılması ilə müharibə yeni fazaya keçdi. Kərim Şükürov bildirib ki, uzun illər ermənilər tərəfindən dinc ehalimiz terrora məruz qalıb, xalqımıza qarşı etnik temizləmə siyasəti həyata keçirilib və 30 ilə yaxın torpaqlarımız işğal altında qalmışdır. Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin apardığı siyaset, xalq və rəşadətli ordu Azərbaycanı öz tarixi

torpaqlarına qovuşdurmağı bacarı. 44 gün davam edən ikinci Qarabağ müharibəsində qazanılan Zəfər Azərbaycan tarixinin ən yaddaşalan şəhifələrindən biri kimi tariximizə yazıldı.

Tədbirdə tarix elmləri doktoru, professor Mais Əmrəhov "44 günlük Zəfər tariximiz və 23 saatlıq tam qələbəmiz" adlı məruzə ilə çıxış edərək qeyd edib ki, 44 günlük Vətən müharibəsi dünya herb tarixinə həm de informasiya müharibəsi kimi düşüb. Müharibə dövründə İlham Əliyev 6 dəfə xalqa müraciət etdi, dünənin 30-a yaxın televiziya və mətbuat organlarına verdiyi müsahibədə, diplomatik görüşlərində, telefon danışışlarında da Azərbaycanın mövqeyini əsaslandırdı. 44 günlük II Qarabağ - Vətən müharibəsində Azərbaycanın qələbesini öv nərə arxa cəbhəde bir sıra amillər təmin etdi. Birinci amil 27 sentyabrda başlanmış 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın mövqəsini şərtləndirən, Zəfəri təmin edən başlıca faktor Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin vaxtında müəyyənləşdirildiyi düzgün döyüş strategiyası oldu. Azərbaycan Respublikası daha bir imzani 23 saatlıq tam və qəti qələbə ilə təxviləndirdi.

Daha sonra Fəlsəfə və Sosioqiyal İnstitutunun baş direktoru fəlsəfə elmləri doktoru, professor İlham Məmmədzadə "Qələbenin fəlsəfəsi və Cənubi qafqazda yeni geosiyasi vəziyyət", filologiya elmləri doktoru Esmira Fuad "Azərbaycan ədəbiyyatında Zəfər diskursu" adlı məruzələrlə çıxış ediblər.

Vətən müharibəsi: Azərbaycanın Zəfər yolu

AMEA-nın Naxçıvan Bölmesində Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Anım Günü ilə əlaqədar "Vətən müharibəsi: Azərbaycanın Zəfər yolu" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Tədbirin əvvəlində vətənimizin ərazi bütövlüyü uğrunda canından keçən şəhidlərin əziz xatiresi bir dəqiqəlik sükütlə yad edilib.

Sonra Naxçıvan Bölmesinin sədri, akademik İsmayıllı Hacıyev konfransda giriş sözü söyləyib.

Daha sonra Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun böyük laborantı Əli Tağıyevin "Dağlıq Qarabağ problemi: tarix və məsəlilik", tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent İlhami Əliyevin "ATƏT-in Minsk qrupunun Qarabağ probleminin həlliindəki "fəaliyyəti", tarix üzrə fəlsəfə doktoru Müsə Quliyevin "44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan ordusunun qələbəsi" və tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Zeynəb Quliyevanın "İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticələri: Şuşa Beyannamesi və Zəngəzur dəhlizi məsələləri" adlı məruzələri dinlənilib.

Məruzələrdə Azərbaycanda xalqlı idarəetmə üsulunun formallaşmasından başlayaraq günümüzədək Qarabağ bölgəsində baş verən mühüm tarixi hadisələr diqqətə çatdırılıb, ermənilərin torpaqlarımıza məqsədli köçürülməsindən, xalqımıza qarşı həyata keçirdikləri milli qırqın və işgalçılıq

siyasetindən söz açılıb. 44 günlük Vətən müharibəsində Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında şanlı Azərbaycan Ordusunun torpaqlarımızı işğaldən azad etməsindən, elə keçirilən mühüm qənimətlərdən, Azərbaycan-Ermənistən münasibətlərində son vəziyyət, ölkəmizin qətiyəli mövqeyindən bəhs olunub.

Qeyd edək ki, AMEA-nın bütün elmi müəssisə və təşkilatlarında anım tədbirləri keçirilib, şəhidlərimiz dərin ehtiramla yad olunub.

Macaristanın "VIBROCOMP" şirkəti ilə memorandum imzalanıb

AR Elm və Təhsil Nazirliyinin Fizika İnstitutu ilə Macaristanın "VIBROCOMP" beynəlxalq şirkəti arasında anlaşma memorandumu imzalanıb.

İmzalanma mərasimindən önce institutun baş direktoru, akademik Arif Həsəmov qonaqla elmi müəssisənin tarixi, fəaliyyət istiqamətləri, burada aparılan tədqiqatlar, beynəlxalq elaqələri və s. haqqında malumat verib.

Daha sonra "VIBROCOMP"un icraçı direktoru Pal Zoltan Bite şirkət haqqında danışır. Bildirib ki, "VIBROCOMP" 40 idir ki, etraf mühitin qorunması üçün müxtəlif tədbirlər görür, şirkət tərəfindən layihələndirmə işləri aparılır, ağlılı şəhərciklər salınır, müvafiq standartlara cavab veren sistemlər quraşdırılır. O, şirkətin təkcə Macaristanda deyil, Ruminiya, Fransa və başqa Avropa, eləcə də Orta Asiya və Birleşmiş Ərəb Əmərliyi ölkələrində də fəalliyət göstərdiyini qeyd edib. Pal Zoltan Azərbaycanın bir neçə şəhərlərində, həmçinin Qarabağda şəhərsalı işlərində iştirak etməyi nəzərdə tutduqlarını qeyd edib.

Sonda AR ETN Fizika İnstitutu ilə Macaristanın "VIBROCOMP" beynəlxalq şirkəti arasında anlaşma memorandumu imzalanıb. Memorandum six beynəlxalq elaqələrin qurulması, kommersiya və elmi tədqiqatlar sahəsində qarşılıqlı əldə edilən nəticələrin tanınması məqsədi daşıyır. Sənəddə elmi programların mübadiləsi üçün mühitin yaradılması, fundamental və tətbiqi elmin kommersiyalaşdırılması üçün araşdırma proqramları üzrə əməkdaşlıq, birləşərək araşdırma və inkişaf mərkəzi, həmçinin mükəmməllik mərkəzinin yaradılması və s. fəaliyyətlər nəzərdə tutulur.

Akademik Rasim Əliquliyev: "Yüksək texnologiyalara əsaslanan cəmiyyətimizdə mühəndis peşəsinin nüfuzu getdikcə artmaqdadır"

AMEA-nın vitse-prezidenti, informasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev Azərbaycan Texnologiya Universitetinin təşkilatçılığı ilə Gəncədə keçirilən II Beynəlxalq Mühəndislik Elmləri Konfransının açılış mərasimində çıxış edib.

R.Əliquliyev konfransda müzakirəsi nəzərdə tutulan mövzuların aktuallığını bəhs edib. Bildirib ki, 30 il işğal altında olmuş və dağıntıllara məruz qalmış Azərbaycan ərazilərinin bərpası, yenidən qurulması və inkişaf istiqamətində mövcud problemlər idarəetmə, iqtisadiyyat, kənd təsərrüfatı, ekologiya, nəqliyyat və s. kimi bir çox sahələrlə əlaqədardır. Akademikin sözlerinə görə, bir tərəfdən, subyektiv amillərin, digər tərəfdən, dünyada gedən qlobal çağırışların təsiri ilə Azərbaycanda ciddi transformasiyalar baş verir.

Vitse-prezident qeyd edib ki, artıq yüksək texnologiyalara əsaslanan cəmiyyətdə mühəndis peşəsinin nüfuzu, əhəmiyyəti və məsuliyyəti getdikcə artır: "Müasir dövrlərin çağırışları kontekstində Azərbaycan texnoloqlarının, mühəndislərinin də qarşısında konkret vəzifələr dayanır. Belə bir mötəbər konfrans alım və mütəxəssislərin əldə etdiyi elmi nəticələrin təqdim olunması üçün mühüm platforma rolu oynayacaq, eyni zamanda, dövlətimizin siyasetindən irəli gələn reallıqlara adekvat olaraq, yeni problemlərinin müəyyənləşdirilməsinə, mühəndislik sahəsində kadr hazırlığına diqqətin artırılmasına imkan yaradacaq".

R.Əliquliyev bəşər tarixinde baş verən və mühəndis peşəsi ilə bilavasitə bağlı olan sənaye inqilablarını da xarakterizə edib: "I Sənaye İngilabı buxar məşininin, II Sənaye İngilabı elektrikin, III Sənaye İngilabı elektronikanın, kompüterin və internetin, IV Sənaye İngilabı isə sənvi intellekt, Əşyaların Interneti və s. texnologiyaların meydana gəlməsi və inkişafı ilə əlaqədardır. Son zamanlar V və VI sənaye inqilablarının çox da uzaqda olmadığından da bəhs edilir. Dünyada baş verən rəqəmsal transformasiyalar, yaşıl transformasiyalar yeni texnologiyalar, biliq və ixtisaslarının yaranmasına getirib çıxarır. Artıq ölkəmizdə də IV Sənaye İngilabının tələblərinə uyğun olaraq, yeni nəsil kadrların hazırlanmasına xüsusi diqqət yetirilir".

Vitse-prezident qeyd edib ki, müasir dövrdə artıq bütün dünyada additiv texnologiyalar, sənvi intellekt, Əşyaların Interneti, kiber-fiziki sistemlər, 3D sənayesi, rəqəmsal əkiz, eləvə olunmuş reallik, virtual reallik və s. kimi qabaqcıl texnologiyalar geniş yayılmışdır. Bu da yeni texnologiyalarlardan istifade etmək, onlara təhlükəsiz davranışın minimal biliklərə, vərdişlərə yiyələnməyi tələb edir.

Vitse-prezident hazırda Elm və Təhsil Nazirliyi tərəfindən bu istiqamətdə geniş institutional işlahatlar aparıldığı haqqında da məlumat verib.

Akademik Azərbaycanın suverenliyinin əsas dayaqlarından biri olan texnologiyaların gücləndirilməsi üçün ölkənin prioritətlərinin müasir dövrdən reallıqlarına uyğunlaşdırılması, elm və təhsilin qarşısında dayanan vəzifələrin icrası istiqamətində məqsədönlü işlərin yerinə yetirilməsinin zəruriliyini qeyd edib. Eyni zamanda, Azərbaycanda biliklər iqtisadiyyatının formalasdırılması, xarici ölkələrdən asılılığın azalılması, milli intellektual məhsulların istehsalı və ölkənin bu istiqamətdə potensialının inkişaf etdirilməsinin əhəmiyyətindən söz açıb.

AMEA-nın vitse-prezidenti çıxışının sonunda konfransın işinə uğurlar arzuayıb və belə məzmunlu elmi toplantıların davamlı keçirilməsini tövsiye edib.

Ulu Öndər Heydər Əliyevə həsr olunmuş bibliografik mənbələr

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 29 sentyabr 2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə 2023-cü il Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə "Heydər Əliyev illi" elan olunmuşdur.

Heydər Əliyev öz xalqını zamanın mürəkkəb tarixi - siyasi sınaqlarından uğurla çıxarmış və ardıcılı mübarizə apararaq onu müstəqilliyə qovuşdurmuş qüdrətli şəxsiyyətdir. Azərbaycan xalqı yeni esrə və yeni minilliyyət məhz Heydər Əliyev zəkasının işığında qədəm qoymusdur. Davamlı yüksəlşəyolunda inamlı irəliyən müasir Azərbaycan Heydər Əliyevin həyat amalının təntənəsidir.

Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətini özündə eks etdirən çoxsaylı məqalə və kitabların içerisinde Ümummilli Liderə həsr olunmuş bibliografik resurslar da vardır.

Bu bibliografik resursların birincisi Aynur Beşirliinin tərtib etdiyi və 1998-ci ilde "Westprint" DDC-də işiq üzü görmüş "Xronika (1993-1997)" adlı kitabdır.

Müstəqillik tariximizin ağır və məsuliyyətli dövrünü əhatə edən bu nəşr Ümummilli Lider Heydər Əliyevin prezidentliyi dövrünün 1993-cü il iyun ayının 9-dan - 1997-ci il oktyabr ayının 10-a qədər olan siyasi fəaliyyətinin salnaməsidir. Zəngin fotomateriallərlə müşayit olunan kitab 64x95 formatda rəngli nəşrdir.

Kitaba, həmçinin Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 1993-cü il 15 iyun tarixli iclasında tərtib çıxışının mətni, "Respublika" sarayında dövlət başçısı olaraq andιcme mərasimindəki çıxışından parça, AR prezident seçkiləri üzrə Mərkəzi Seçki Komissiyasının məlumatının mətni də daxil edilmişdir.

Öslində quruluşuna və mənbələrin verilmə prinsipinə görə bu neşri bibliografik resurs kimi xarakterizə etmek olmaz. Lakin Ümummilli Lider haqqında 1993-1997-ci illərin məlumat mənbələrinin xronoloji ardıcılıqla axtarışa cəlb etməyin mümkünüyü səbəbindən bu kitabı da informasiya resursu kimi təhlilə cəlb etdik.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev həsr olunmuş ikinci fundamental bibliografiya "Heydər Əliyev: bibliografik məlumat kitabı"dır. Ulu öndərin 80 illiyine həsr olunmuş bibliografik göstərici Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Şurasının qərarı ilə nəşr edilmişdir.

Kitab akademik Abel Məhərrəmovun rəhbərliyi və ümumi redaksiyası ilə professor Abuzaer Xələfov və dosent Solmaz Sadıqova tərəfindən tərtib olunmuşdur.

Heydər Əliyevin anadan olmasının 80 illik yubileyinə həsr edilən və dörd hissədən ibarət olan məlumat kitabının I hissəsi "Heydər Əliyev şəxsiyyəti" adlanır. Dahi liderin həyat və fəaliyyətinin qısa salnamesinin məlumat kitabına daxil edilmesi onun informasiya bazasını daha da zənginləşdirmişdir. Salnamənin tərtibi zamanı seçmə üsulundan istifadə edilmiş, oxucunun diqqətini daha çox cəlb edəcək ən mühüm hadisələrin işıqlandırılması öz plana qəkilmüşdür.

"Dünyanın görkəmli siyasetçiləri, elm və mədəniyyət xadimləri Heydər Əliyev haqqında" və "Azərbaycanın görkəmli siyasetçiləri, elm və mədəniyyət xadimləri Heydər Əliyev haqqında" adlı sonrakı bölmələrdə Ümummilli Lider haqqında fikirlər toplanmışdır.

"Heydər Əliyevin fikir dünyasından seqmələr" bölməsində dahi dövlət xadiminin müxtəlif sahələrə dair söylədiyi parlaq kəlamlarından bir qismi yer almışdır.

Bibliografiyanın II hissəsi Heydər Əliyevin kitab şəklində nəşr edilmiş əsərlərinin təsvirinə həsr olunmuşdur. Bu hissənin birinci bölməsi "Sovetlər Birliyi dövründə Azərbaycanın tərəqqisi və inkişafına yönəlmış siyaset (1969-1990-ci illər)", ikinci bölməsi isə "Müstəqillik yollarında (1993-2003-cü illər)" adlanır. Bur-

da Heydər Əliyevin Azərbaycan, rus və xarici dillərdə nəşr edilmişək kitablarının, əsərlərinin və çoxcildiklərinin bibliografik təsviri xronoloji ardıcılıqla verilmişdir.

Bibliografik məlumat kitabının bu hissəsində Heydər Əliyevin çoxcildli əsərləri haqqında məlumatlar öz plana çəkilmişdir. Burada əvvəlcə 10 cildlik əsərlərin, sonra 4 cildlik əsərlərin, daha sonra isə 2 cildlik əsərlərin bibliografiyası eks olunmuşdur.

"Heydər Əliyev haqqında ədəbiyyat" adlanan III hissədə 8 yarımbölmə öz əksini tapmışdır. "Böyük heyat yoluñdan sehifələr", "Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətçiliyinin memarıdır", "Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında Heydər Əliyev mərhəlesi", "Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının neft strategiyası", "Heydər Əliyev irləsində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı məsələləri", "Heydər Əliyev və Azərbaycanda elm, təhsil, mədəniyyət və inceşənətin inkişafı", "Azərbaycan ədəbiyyatında Heydər Əliyev surəti", "Heydər Əliyev bəy-nəlxalq aləmdə" kimi yarımbölmələr Ümummilli Liderin sadalanan sahələrdəki xidmətlərinə həsr olunmuşdur.

Məlumat kitabının IV hissəsində bibliografiyadan istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə yardımçı göstəricilər verilmişdir. Ulu Öndər Heydər Əliyeva həsr olunmuş üçüncü fundamental bibliografiya M.F. Axundov adına Milli Kitabxanaların 2018-ci ilde hazırlanğı neşdir. Layihənin rəhbəri fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Əbülfəs Qarayev, elmi redaktor professor Kərim Tahirov, tərtib edənlər Medine Veliyeva, Mətanət Hüseynova, redaktor Əməkdar mədəniyyət işçisi Gülbəniz Səfərəliyevadır.

Heydər Əliyev haqqında bu ilk fundamental bibliografiya görkəmli dövlət xadiminin 1969-2018-ci illərde Azərbaycan, rus, ingilis, türk və digər xarici dillərdə nəşr olunmuş kitablardır, elmi konqres, sessiya, konfrans materiallarında və elmi məcmüelərdə dərc edilmiş ictimai-siyasi məqalələri, çıxışları və Ulu Öndər haqqında yazılmış materialları əhatə edir. Bibliografik göstəricidə ədəbiyyat iki əsas bölmədə "Əsərlərinin bibliografiyası" və "Haqqında materiallar" bölmələrində toplanmış, hər bölmədə mövzuya uyğun olaraq yarımbölmələrdir.

Bibliografiyanın "Görkəmli şəxsiyyətlər və Azərbaycanın dövlət, elm və mədəniyyət xadimləri Heydər Əliyev haqqında" bölməsində Azərbaycanın elm və ictimai-siyasi xadimləri ilə bərabər, dönya tanınmış dövlət xadimlərinin de Ulu Öndər haqqında fikirləri, mülahizələri öz əksini tapmışdır.

"Əsərlərinin bibliografiyası" bölməsində Heydər Əliyevin kitablardır, elmi məqalələri əhatə olunmuş, ədəbiyyatın çoxluğunu nəzəre alınaraq dövr mətbuatda gedən məqalələr və bəzi informasiya xarakterli materiallardır. Bibliografiyaya daxil edilməmişdir. Ulu Öndərin fealiyyətinin bugünəkən çox az öyrənilmiş sahəsi olan "Azərbaycan rəhbərliyinin əsası (1969-1990)" adlı yarımbölmədə siyasi xadimlərin Sovetlər Birliyi dövründə Azərbaycanın tərəqqisi və inkişafına yönəlmış siyasi fəaliyyəti geniş eks olunmuşdur.

Ulu Öndər haqqında olan materialardır "Həyatı və elmi-ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri", "Həyatı və ictimai-siyasi fəaliyyəti", "Döv-

let quruculuğu və xarici siyaset", "Sosial-iqtisadi inkişaf", "Elm və mədəniyyət, milli - mənəvi dəyərlər", "Heydər Əliyev şəxsiyyəti bədii ədəbiyyatda və incəsənətə" adlı bölmələrde öz əksini tapmışdır.

Bibliografik vəsaitdə "Heydər Əliyev dünya kitabxanalarında" adlı bölmə də verilmişdir ki, burada dünyanın 50-ye yaxın Milli Kitabxanasında və aparıcı universitet kitabxanalarında mühafizə olunan Ulu Öndərin əsərləri və onun haqqında materialılar toplanmışdır.

Bibliografiyaya daxil edilmiş materiallar xronoloji ardıcılıqla verilmiş, daxildə isə əlifba sırası ilə qruplaşdırılmışdır.

Göstəricinin sonunda bibliografiyadan istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə köməkçi göstəricilər verilmişdir.

Ulu Öndərin ictimai-siyasi fəaliyyətini özündə eks etdirən sayca dördüncü fundamental bibliografiya Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasının hazırladığı "Heydər Əliyev-100" bibliografik göstəricidir. Bibliografik göstəricinin ideya müəllifi AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, elmi redaktoru Mərkəzi Elmi Kitabxananın baş direktoru, professor Məmməd Əliyev, redaktoru Mərkəzi Elmi Kitabxananın icraçı direktoru, dosent Şəhla Tahirqızı, tərtibçiləri Əməkdar mədəniyyət işçisi Xurəman İsləməliyova, MEK-in Bibliografiya şöbəsinin baş bibliografları Afət Məmmədova və Mahnur Həsənovadır.

Göstəricidə AMEA MEK-in fondlarında olan və 1969-2023-cü ilin birinci yarısını əhatə edən materiallar öz əksini tapmışdır. Ümummilli Liderin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş bu bibliografik göstərici Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev illi" elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı (Azərbaycan və rus dillərində) ilə başlayır. Akademik İsa Həbibbəylinin "Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin müstəqil Azərbaycan idealı və müasir dövri" adlı ön sözündə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ictimai-siyasi fəaliyyəti, onun azərbaycanlıq ideologiyası geniş təhlil olunur.

Bibliografiyanın "Heydər Əlirza oğlu Əliyevin həyatı və ictimai-siyasi fəaliyyətinin əsas tarixləri" adlı bölməsində Ulu Öndərin həyat və fəaliyyətinin qısa tarixləri yer almışdır. "Görkəmli şəxsiyyətlər Heydər Əliyev haqqında" bölməsində Ulu Öndər həsr olunmuş dəyerli fikirlər yer almışdır.

"Heydər Əliyevin əsərlərinin bibliografiyası", "Heydər Əliyevin məcmüelərdə və dövri mətbuatda çap olunmuş çıxışları, məruzələri və məqalələri", "Heydər Əliyevin həyatı və ictimai-siyasi fəaliyyəti haqqında", "Heydər Əliyevin həyatı və ictimai-siyasi fəaliyyəti haqqında mecmüelərdə və dövri mətbuatda çap olunmuş çıxışları, məruzələri və məqalələrinin əlifba göstəricisi", "Heydər Əliyevin məcmüelərdə və dövri mətbuatda çap olunmuş çıxışları, məruzələri və məqalələrinin əlifba göstəricisi", "Heydər Əliyevin həyatı və ictimai-siyasi fəaliyyəti haqqında yazan müəlliflərin əlifba göstəricisi" adlı köməkçi aparat tərtib olunmuşdur.

Köməkçi göstəricilərin tərtibində də dil principini əməl edilmişdir.

Əminliklə demək olar ki, Ümummilli Lider həsr olunmuş bütün bu bibliografik resurslar Heydər Əliyev şəxsiyyəti, onun ictimai-siyasi fəaliyyəti və dövlətçilik prinsipleri ilə bağlı aparılacaq elmi-tedqiqat işlərinin informasiya təminatını təşkil edəcəkdir.

Şəhla TAHİRQIZI
AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının icraçı direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə Problem şurasının icası

Azərbaycan Respublikası Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurasının (ETƏŞ) Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə Problem şurasının növbəti icası keçirilib.

İclasda Problem şurasının işçi qruplarının üzvləri, eləcə də iddiacılar, müvafiq dissertasiya işlərinin elmi rehbərləri və məsləhətçiləri iştirak ediblər. AMEA-nın vitse-prezidenti, Problem şurasının sədri akademik İrədə Hüseynova "Zoom" programı üzrənən keçirilən icası açaraq gündəlikdə duran məsələlər haqqında şura iştirakçılarını məlumatlandırdı.

İclasda tibb üzrə 13 dissertasiya mövzusu müzakirəyə çıxarılbı. Dissertasiya mövzuları tibb üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Səfiyeva və tibb elmləri doktoru Rasim Cəfəri tərəfindən təqdim edilib. Müzakirəyə çıxarılmış bəzi mövzuların adında dəyişikliklər edilmək 12 iş müsbət qiymətləndirilərək qeydiyyata alınıb, 1 iş yenidən müzakirə üçün geri qaytarılıb.

Suşa şəhəri 2024-cü il üçün İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilib

Şuşa şəhəri 2024-cü il üçün İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilib.

Qəter Dövlətinin paytaxtı Doha şəhərində keçirilən İslam Dünyası Mədəniyyət Nazirlərinin 12-ci Konfransında ICESCO-nun İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı programına AR mədəniyyət nəziri Adil Kərimli Şuşanın 2024-cü il üçün İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtına namizədliyini təqdim edib.

Şuşa şəhəri Azərbaycanın tarixi-mədəni, ictimai-siyasi həyatının mühüm mərkəzlərindən, o cümlədən İslam sivilizasiyasının simvollarından biri olub.

2022-ci il Azərbaycanda "Şuşa ili" elan edilib. Şuşanın mədəni həyatının canlanmasına dəstək məqsədilə müsiki festivalları, poeziya günləri, çoxsaylı yerli və bəyənəlxalq mədəni tədbirlər keçirilib. Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı (TÜRKSOY) Şuşanı 2023-cü il üçün Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edib.

Daha sonra tədbirdə Şuşa ilə bağlı videocarx nümayiş olunub.

Konfrans iştirakçılarının yekdil rəyi ilə Şuşa 2024-cü il üçün İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan olunub.

100 yaşlı Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti

Bəşəriyyətin elmi fikrinin inkişafı cəmiyyət həyatının maddi və mənəvi ehtiyacları ilə bağlı qanuna uyğun tarixi prosesdir. Elm insanların mədəniyyətinin və dünyaya baxışının tərkib hissəsi olmaqla, öz inkişafında bəşəriyyətin ümumi təkamül prosesini, onun davamlı inkişaf meyillərini, ümum-dünya tarixi prosesin vəhdətini əks etdirir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası tarixi zəreerde yaranmış, ölkəmizin və xalqımızın tərəqqisi yolunda mühüm rol oynamışdır. Azərbaycanda cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrinin inkişaf etdirilməsində, milli ziyanlılığın və ictimai fikrin formalasdırılması və daha da möhkəmləndirilməsində, dövlət müstəqilliyi uğrunda mübarizə yollarında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının böyük xidməti var.

Milli Elmlər Akademiyasının ölkəmizin tarixindəki rolü, xidmətləri Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin aşağıdakı sözlerində dolğun şəkillər ifade edilib: "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının keçidiyi şərəffli yol Azərbaycan xalqının tarixində böyük səhifədir. Çoxesrlək tariximizde böyük elminimiz olubdur. Ancaq Azərbaycan elmi heç vaxt bu qədər mütəsəkkil və bu qədər qüvvətli, güclü, coxsahəli olmayıb. Müstəqil Azərbaycanın Elmlər Akademiyası bütün elmi potensialı özündə cəmleyərək, xalqımızın yaradıcılıq sahəsində neyə qadir olduğunu dünyaya göstəribdir".

Azərbaycanı Tədqiq Və Tətəbbö Cəmiyyəti 1923-cü ildə yaranan respublikanın ilk elmi qurumu, əsas elmi fəaliyyət mərkəzlərləndən biri idi. Azərbaycanda respublikanın tarixini, mədəniyyətini tədqiq edən elmi işçiləri bir araya getirmek ideyası 1923-cü ildə meydana gəldi. Cəmiyyətin yaradılmasının təşəbbüsçüleri, görkəmli ictimai və dövlət xadimləri: N.Narimanov, S.Ağamalioğlu, Ə.Haqverdiyev, həmçinin onun təşkilinə dair Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi qarşısında vəsatet qaldırılmış universitet professorları: A.V.Baqri, Y.I.Bayakov, V.A.Untidsev, D.Urusov, Y.A.Paxomov, V.M.Sisoyev, H.Şaxtaxtinski olmuşlar.

1923-cü ildə aprelin 8-de tərtib olunmuş məktubun müəllifləri yazırdı: "Hər hansı bir ölkənin dövlət quruculuğunu məqsədləri üçün, ilk növbədə, həmin ölkənin təbiətinin, tarixinin və iqtisadi durumunun planlı şəkildə və tam öyrənilməsi tələb olunur. Azərbaycanda çoxlu diqqətə layiq tarixi abidələr mövcudur. Ölkənin təbiəi sərvətləri: neft, balıq, filiz yataqları və s. sahəsində də elmi araşdırılmalar üçün geniş üfüqlər açılır. Bütün bunların ən əhatəli öyrənilməsinə ehtiyac vardır."

Azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığının kollegiyası elmi-tədqiqat işlərinin bir elmi idarədə mərkəzləşməsi məqsədilə 1923-cü il mayın 5-də respublikada ilk elmi mərkəzin - Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyətinin təsis olunması haqqında qərar çıxarı və onun D.Urusov tərəfindən tərtib olunmuş nizamnaməsi təsdiq etdi.

1923-cü ilin noyabrın 2-de "Kommunist" qəzeti-nin redaktoru Həbib Cəbiyevin təşəbbüsü ilə "Maarif evinde" 40-a yaxın adamın iştiraki ilə təsis yığıncığı keçirildi. Həmin gün Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti yaradıldı. Cəmiyyətin işinə 1924-cü ilden SSRİ Elmlər Akademiyası Diyarşunaslıq Bürosunun müxbir üzvi olan yazarı Ə.Haqverdiyev rehbərlik edirdi. Cəmiyyətin ilk sədri, Azərbaycan SSR MİK-in sədri S.Ağamalioğlu qurumun mühüm elmi və praktik əhəmiyyətini qeyd edirdi: "Biz Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyətinin mövcudluğunu və onun əhəmiyyətinin hər bir mərhələsinə respublikamızın inkişaf tarixinin böyük hadisəsi hesab edirik".

Ele həmin ildən respublikanın ən mühüm elmi nəşrinə çəvirləcək "Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyətinin Xəbərləri"nin nəşrinə başlanıldı.

Cəmiyyətin Leningrad şəbəsinin sədri akademik V.V.Bartold, Moskva şəbəsinin sədri N.Tağıyev, Naxçıvan şəbəsinin sədri Rəşid bəy Əfəndiyev, Gəncə şəbəsinin sədri Cavad bəy Rəfibeyov, Lənkən şəbəsinin sədri Əlişəf İsmayılov və b. idilər. 1925-ci ildə qəzanın öyrənilməsi arxeoloji, iqtisadi baxımından Cəmiyyətin Quba şəbəsi yaradıldı. Bu dövrde müzey əhəmiyyətli nadir eşyalar Cümə və Səkincə məscidlərində saxlanılır, Bakı xanovların mülkündə təşkil olunmuş Quba Diyarşunaslıq Muzeyi də unikal müzeylərden hesab olunurdu.

30 oktyabr 1924-cü il tarixində Naxçıvanda Tarix-Etnografiya Muzeyinin yaradılması haqqında qərar qəbul edilməyinə baxmayaraq, 1926-ci ildə qərar yenilənərək Naxçıvan sakini Balabəy Əlibeyovun toplaşdı muzey əhəmiyyəti maddi mədəniyyət nümunələrindən təşkil olunan evi müzeye çevrildi.

1927-ci ildə Alman şərqsünası professor T.Mentsel "Dünya tarixində görünməmiş elmi hadisə" məq-

lə dərc etdi. Beleliklə, Azərbaycan 1929-cu il yanvarın 1-dən latin qrafiklə əlibaya keçir. A.V.Baqri Azərbaycan xalqının folkloruna dair zəngin bibliografiq materialı toplandığı "Azərbaycan bibliografiyası" adlı coxçildilik kitabı tərtib etmişdi.

Cəmiyyətin nəzdində Azərbaycanşunaslıq məktəbi fəaliyyət göstərirdi. Bu dövrde S.Mümtaz, A.Saïq Nizami, M.F.Əxundovun bir sıra eserlərini, "Koroğlu" eposunun bir variantını toplayıb çap etdirmişlər. Həmin illərdə arxeoloji komitənin elmi katibi V.M.Sisojev "Azərbaycan (Şimali) tarixinin qısa очерки", tarix etnoqrafiya bölməsinin katibi V.Ryumin "Bakı.Qısa tarixi-axeoloji очерки", V.V.Bartold "Azərbaycan tarixinin müxtəsər icmali", Azərbaycan tarixçisi A.Bakınovun "Gülüstanı-İrem", Əbdüllətif Əfəndinin "Qarabağname" salnamesi Cahangir Zeynalolunun (Nəsirbəyov) "Tariximizin xanlıqlar dövrü", "Şirvanşahlar yurdu" əsərləri mühüm tədqiqatlar sırasındadır. 1925-ci ildə V.M.Sisojevin başçılığı ilə Şamaxı kaşifiyat ekspedisiyası təşkil olunaraq buna dair "Makedoniyalı İşgənderin xəzinəsi haqqında efsane" məqaləsinin müəllifi olmuşdur.

I.I.Meşşaninov Azərbaycanın qədim tarixinə dair əsərləri dərc olunmadıqda bərabər Azərbaycan Tarixi Muzeinin yaradıcılarındandır. Onun rehbərliyi və professor A.A.Millerin başçılığı ilə 1926-ci ildə Cənubi Qafqaz Elmi Assosiasiyanı ekspedisiyasının iştirakı ilə Şuşa şəhəri yaxınlığında Xocalı kurqan və Naxçıvan Respublikasındaki Qızılıvən məzarlığı etrafına iki arxeoloji ekspedisiya Azərbaycan ərazisindəki tərixeşdərki mədəniyyətlərin öyrənilməsinə böyük töhfə oldu.

Alim Bartold isə "Kitabi-Dədə Qorqud" eposunun ilk tədqiqatçısı olmuşdur. 1928-1929-cu illərdə "On ilde Azərbaycanda tarix elmlərinin inkişafı" professor Q.S.Qubaydullinə haqəvel edilmişdir. 1925-26-ci ildə F.Köçərlinin "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə aid materiallar" əsəri çap edilmişdir. 1924-cü il iyulun 25-də büro redaktoru D.Şerifov olmaqla "Qız qalası" adlı dəvar qəzeti buraxılmışdır.

Zoologiya komissiyası 1928-1929-cu illərdə Qızılıağac körfəzində planaşığın tədqiqat işlərinin təşkil edilməsi ilə məşşələr, həmçinin Morozov Azərbaycanın ornitologiyasını öyrənmiş, Cəfərov Hacıqabul gölündə quşların yuva qurmasına araşdırılmışdır.

Coğrafiya komissiyasında isə Şahdağın qar xəttinin hündürlüyü və buzlaqların vəziyyətini müəyyən edilməyinən ekspedisiyalar aparılmışdır. Azərbaycanda bitki örtüyünün öyrənilməsinə dair Botanika komissiyası Azərbaycanın meşə növlerini, Kicik Qafqaz dağının yaylaqlarını müayin etmiş və A.A.Mixeyevin "Azərbaycan floraşı" və digər alimlərin məruzələri çap olunmuşdur. Təbiət Elmləri Seksiyasında Qarabağın cənub hissəsinin torpaqlarını tədqiqi, Quba qəzəsinin mineral bulaqları tədqiqi ekspedisiyalar təşkil olunmuş, "Böyükşor palçığının müalicəvi xassələri" (Yaqubov), "Azərbaycanın ipək emalı sənayesinin sanitər xarakteristikası" (Ş.Həsənov) və başqa məruzələr dərinlənilmişdir.

1926-ci ildə Almaniya bir qrup azərbaycanlı ezməyyətə göndərili və onların sırasında Mustafa Topçubaşov var idi. M.Topçubaşov bu ezməyyəti belə xatırlayırdı: "Burada aparıcı cərrahlarla görüşdüm. Kitabxanalarдан öd yolları xəstəliyi, ciyər və dalağ xəstəliklərinə dair materiallar toplayırdım. Eyni zamanda burada bu xəstəliklərin laborator müayinəsini də öyrənmək mənim üçün çox maraqlı idi."

Sosial-iqtisadi, Təbiət Elmləri Seksiyası, Mühəndis İnsaät, Tarix-Etnografiya, Elmi İşçilər Seksiyaları, ümumilikdə Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti Azərbaycan haqqında biliklərin geniş yayılması naşıdə etmişdi.

Cəmiyyətin incəsənət komissiyası təsviri sənət (sədr prof.P.P.Fridolin), teatr (sədr X.Terequlov), müsiqi (sədr Ü.Hacıbəyov) komissiyalarına bölmüşdü. Cəmiyyət Moskva və Leningrad bölmələri ilə elm və təhsil sahəsində six əlaqə saxlamaqla seçilmişdir. Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyətinin üzvü olan V.M.Zummer Quba xalça sərgisinin açılışında iştirak

edərək "Müasir Quba xalçaları" adlı əsərini ərsəye getirmişdi.

1920-ci ildə Xalq Komissarlığının məktəbdən kənar təhsil şöbəsi nəzdində Cəmiyyətin müvafiq yardımçı şöbəsinə çevrilmiş müsiqi şöbəsi yaradılmış və ona rəhbərlik Üzeyir Hacıbəyova hevələ olunmuşdu. Yaziya alma və harmonizasiya Azərbaycan professional müsiqisinin korifeyləri Ü.Hacıbəyov və M.Maqomayevindir. Ü.Hacıbəyov müsiqi sənəti dünyaya tanıtmaqla bərabər, bu sənət barədə elmin təşəkkülü üçün təməl yaratmışdır. M.Maqomayev tərzən Q.Primov virtuoza ifası əsasında "Rast" muğamının instrumental səslənməsini yazıya almış, xalq melodiyalarını nota çevirərək "Azərbaycan el musicisi" adlı məcmuə şəklinde dərc etdirmişdir. Onun "Köhne Bakı" əsəri Bakının tarixini, etnoqrafiyasını öyrənmək üçün qıymətli əsərdir.

Ümumilikdə, Azərbaycan Elmi İşçilər Seksiyası alimlərin hüquqlarının qorunmasına yardım edirdi. Cəmiyyətin 1923-cü il noyabrın 2-de keçirilən ümumi yığınçığında Cəmiyyətin Mərkəzi Şurası nəzdində Bibliografiya bürosu yaradılması haqqında qərar qəbul edilərək, bürən sədr vəzifəsinə prof.A.V.Baqri təyin edilir. Elmi ədəbiyyatın mühüm rol oynamasını nəzərə alaraq Cəmiyyətin kitabxana təşkil edilməsi barədə qərar qəbul edir. Bu mündərət ərzində müxtəlif məssisələrde toplanmış kitablarla kitabxananın təməli qurulur.

Cəmiyyətin tədqiq etdiyi ictimai elmlər sahəsində şərqsünaslıq probleminin araşdırılması böyük əhəmiyyət kəsb edərək 1928-ci ilin oktyabrında Respublikalı Xalq Komissarları Şurası Xarici Şəq Bürosunun təşkil edilməsi barədə qərar qəbul edir. 1929-cu ildə XIX əsrin mədəniyyət və elm xadimlərinin: M.F.Əxundov, Q.Qayıbovun, Bəhman Mirzənin, Mir Möhsün Nevzabin və başqalarının şəxsi kolleksiyaları, o cümlədən yeni elyazmalar da alınmış ve toplanmışdır.

Cəmiyyətin kitabxanası tərəfindən alınmış bütün qədim elyazmalar və qədim kitablar hazırda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının M.Füzülə adına Əlyazmalar İnstitutunun əsasını təşkil edir. Xarici Şəq Bürosu ayrı-ayrı şəhərlərinin həyatını, orada baş veren daxili və xarici siyaset problemlərini, siyasi mübarizəni tədqiq edirdi. Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyətinin kitabxanası əsasında sonraqAMEA Fundamental Elmi Kitabxanası təşkil edilmişdir.

Cəmiyyətin nəzdində onun bir şəbəsi kimi nəşriyyat olmuş, sonrakı illərdə bu nəşriyyat həm Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutu, həm SSRİ EA Azərbaycan Filialı dövründə öz fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Azərbaycan Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti, Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutu respublikada elmi fəaliyyətlə məşşələr olan yaradıcı qüvvələri bir yerde cəmləşdirərək, onların elmi fəaliyyətlərini müəyyən olunmuş istiqamətlər üzrə əlaqələndirmək baxımdan bir çox faydalı addımlar atmaqla gələcək Akademiyətindən yeni əlyazmalar da alınmış ve toplanmışdır.

Hərbi tədqiqatçılarla əlaqələndirmək təqdimatı ilə 1928-ci ilin oktyabrında Azərbaycanın milli intellektual elitasının fəaliyyət göstərdiyi möhtəşəm mərkəzlerden birinə çevrilmişdir. Bu günkü alımlar Ulu Öndər Heydər Əliyevin elmi irsinin dərindən öyrənilməsi və gənc nəsilə törüləməsi özüne borc bilməlidir. Heydər Əliyevin elm sahəsindəki bütün fəaliyyəti ali bir ideyaya - Azərbaycanlı ideyasına xidmət edir. Bu böyük şəxsiyyətin irəli sürdürü stratejiyəndən qədər, onun gözü özündən reallığı əvələşdirir. İqtisadi kapitalı insan kapitalına çevirək şəhərin irəli sürən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bəyən etmişdir ki, ölkənin bölgənin elm mərkəzinə qəbul edilmişdir. Bu, AMEA-da ölkəmizin bütün elmi-tədqiqat məssisələrində çalışan alımlar və təhsil işçiləri üçün böyük bir çağırışdır. Cənab Prezident İlham Əliyev söyləmişdir: "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası bu gün çox yüksək səviyyədədir. Çalışmalıyıq, ki, gelecdək öz işimizlə, emeyimizlə akademiyaya kömək göstərək, onun bütün məsələlərini həll edək və Azərbaycanda elmin geləcək inkişafına nail olaq". Bu gün AMEA özünün potensialına söykənerək dinamik inkişaf edir, geniş miqyaslı informasiya, maarifçilik, yaradıcılıq layihələri reallaşdırır, təkcə Azərbaycan müstəvəsində deyil, regional müstəvədə, beynəlxalq səviyyədə nüfuzlu elm mərkəzi kimi öz mövqeyini dəvət etmədir.

Elm və təhsilin yaranmasında böyük xidmətləri olan Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti özüն misilsiz fəaliyyəti ilə daim yaşayacaqdır. Cənab Məliki Günel MƏLİKLİ AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun şöbə müdürü, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Şərqsünas alimin Qarabağda antiterror tədbirləri haqqında məqaləsi ərəb dünyasında böyük maraq doğurub

AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunun Din və ictimai fikir şöbəsinin müdürü, institutun Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurasının sədri, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Mustafayevin Misirdə "Beynəlxalq İnformasiya Şəbəkəsi" internet portalında ərəb dilində dərc edilən "Azərbaycan Qarabağda qeyri-qanuni erməni silahlı qüvvələrinə qarşı antiterror tədbirlərini uğurla həyata keçirdi" başlıqlı məqaləsi ərəb dünyasında böyük maraqla qarışılanıb.

<img alt="Screenshot of a news article from a newspaper in the Qarabağ region. The headline reads: 'Azərbaycan Nəfət Böyük Ümumiyyətli İstiqamət' (Azərbaycan Nəfət Böyük Ümumiyyətli İstiqamət). Below the headline, there is a photo of a man in a suit and tie sitting at a desk, identified as Elnur Mustafayev. The

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 31 (1385)

Пятница, 29 сентября 2023 года

Сила в науке...

Низами Гянджеви

ELM

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Газета выходит с 1984 года

Наука в период инноваций

Приоритеты мировой науки на новом историческом этапе

Президент Национальной академии наук Азербайджана академик Иса Габибейли принял участие в заседании VI Ассамблеи Международного научного совета (ISC) - крупнейшей научной организации мира, объединяющей в своих рядах 230 академических структур. Мероприятие проходило в середине сентября нынешнего года в Черногорской академии наук и искусств.

Напомним, что НАНА была избрана полноправным членом ISC в июле 2023 года и в качестве полноправного члена обладает правом голоса при принятии решений.

На заседании VI Ассамблеи ISC обсуждались приоритеты мировой науки на новом историческом этапе и современные проблемы. В нем принимали участие руководители и представители академических структур Турции, Англии, Германии, Польши, Швеции, Португалии, Испании, Болгарии, Эстонии, Албании, Черногории и Голландии, а также представители международных научных организаций.

Искусственный интеллект и риски

В ходе проведенных встреч были прослушаны научные доклады, охватывающие такие проблемы, как изменение климата в мире, исследование и прогнозирование проблем, связанных с продовольственной и энергетической безопасностью, изучение и применение международного научного опыта, инновации, искусственный интеллект, популяризация науки и т.д., прошли дискуссии и были приняты соответствующие решения.

Особенно обширные дискуссии состоялись вокруг таких докладов, как "Наука и демократия", "Новая эволюция в теории эволюции". Ис-

том Черногорской академии наук и искусств академиком Драганом Вукчевичем и обсудил с ними вопросы дальнейшего сотрудничества.

На итоговом заседании VI Ассамблеи Международного научного совета НАНА впервые проголосовала при принятии решений в качестве полноправного члена организации.

В ходе поездки академик Иса Габибейли посетил бюст выдающегося азербайджанского поэта и драматурга Гусейна Джавида, возведенный в Королевском парке Подгорицы.

Еще одно масштабное мероприятие, в котором принял участие президент НАНА - круглый стол в честь 100-летнего юбилея Азербайджанской национальной библиотеки (АНБ) на тему "Таланты литературы тюркского мира" и презентация книг видного представителя казахской литературы Кемеля Токаева "Ночной выстрел" на азербайджанском языке и известного представителя азербайджанской литературы Мир Джалаля Пашиева "Сердце гор" на казахском языке.

Отметим, что в ходе мероприятия выступили директор АНБ профессор Керим Тахиров, директор Национальной библиотеки Республики Казахстан, председатель Казахстанского библиотечного союза Бакытжамал Оспанова, депутат Милли Меджлиса академик Низами Джабаров, министр культуры Азербайджана Адиль Керимли, советник Президента Республики Казахстан Малик Отарбаев, председатель Комитета Милли Меджлиса по культуре профессор Ганира Пашиева, Чрезвычайный и Полномочный посол Республики Казахстан в Азербайджане Алим Байель, ректор Университета ADA профессор Хафиз Пашиев и др.

Великая литература простых людей

Выступающие отмечали, что Мир Джалал Пашиев - один из выдающихся представителей азербайджанской литературы XX века, в произведениях которого прослеживаются идеи азербайджанства и верность национальной идеологии азербайджанского народа. Также отмечалось, что творчество Кемеля Токаева занимает особое место в казахской прозе, и презентация книг двух известных представителей азербайджанской и казахской литературы внесет важный вклад в развитие двусторонних литературных и культурных связей, а также в сближение двух народов. Помимо этого, было зачитано приветственное письмо Президента Республики Казахстан Касым-Жомарта Токаева, в котором говорилось об общих исторических корнях и культуре двух братских народов и развитии двусторонних связей во всех сферах.

В своем выступлении академик Габибейли отметил, что презентация книг писателей из двух стран проводится впервые, и рассказал о схожих и различных сторонах творчества видных мастеров пера. В частности, он заявил, что Кемель Токаев создавал, в основном, произведения в детективном жанре, но, несмотря на это различие, в творчестве писателей есть и схожие черты: несмотря на то, что они жили в советское время, оба писателя держались в стороне от советской идеологии, в творчестве классиков нашли отражение реальные жизненные истории, они создали великую литературу простых людей, а генералы в произведениях Кемеля Токаева - это эпизодические образы.

По словам академика Габибейли, Мир Джалал - автор сатирических рассказов, некоторые из них можно отнести и к образцам детективного жанра. "Издание книги писателя является подарком казахского народа к 115-летию писателя, а издание книги Токаева - подарком азербайджанского народа к 100-летию классика", - заключил глава НАНА.

Подвиг бессмертен - память вечна

стр. 10 ⇨

Бесценное наследие

Уния профилактики лучше фунта лечения

стр. 11 ⇨

Japanese researcher of Azerbaijani Studies Yorika Tsutsumi has visited the National Museum of Azerbaijan History

стр. 12 ⇨

Подвиг бессмертен - память вечна

Наша Великая Победа вызывает чувство безграничной гордости

В Национальном музее истории Азербайджана (НМИА) состоялось торжественное мероприятие, посвященное 27 сентября - Дню памяти. В нем приняли участие семьи шехидов, ветераны, ученые-историки.

Мероприятие началось с исполнения Государственного гимна Азербайджанской Республики и минутой молчания, во время которой была почтена память на-

ших героических бойцов, одержавших Великую Победу в войне с коварным врагом.

О значении Великой Победы, одержанной во время Отечественной войны силами нашей славной армии под руководством Президента Азербайджана, Верховного главнокомандующего Ильхама Алиева рассказал заместитель директора музея по научной работе доцент Фархад Джаббаров.

Ученый особо подчеркнул, что личные вещи наших шехидов и ветеранов хранятся в фонде Отечественной войны музея, сотрудниками которого проводится работа по изучению и пропаганде материалов, отражающих нашу историческую победу.

В своем выступлении генеральный директор НМИА академик Наиль Велиханлы отметил, что во имя территориальной целостности нашей страны в сердцах всегда будет жить дорогая память о детях Родины, которые отдали свои жизни, поднявшись на вершину шехидства. "Наша Великая Победа, - подчеркнула академик Велиханлы, - вызывает чувство безграничной гордости".

Затем выступившие члены семей шехидов и участники войны рассказали о самоотверженности наших солдат и офицеров в Отечественной войне, о героизме, проявленном ими.

После этого участники мероприятия ознакомились с личными вещами шехидов и ветеранов, хранящимися в фонде Отечественной войны музея.

Тюркский мир: модель нового подхода

Фундамент добрососедских азербайджано-турецких отношений заложил великий Гейдар Алиев

В этом году отмечается 100-летие со дня провозглашения Турецкой Республики. Это знаменательное событие - предмет особой гордости для истории не только Турции, но и всего тюркского и исламского мира. Безусловно, юбилей братской страны - демократического, светского, социального и правового государства, преданного национальной идеи Ататюрка, - является праздником и для Азербайджана.

Подтверждений тому много, и мероприятия, которые с начала года проводятся в институтах и учреждениях НАНА, - из их числа. Старт им дали научные-гуманитарии. Кроме научных конференций, стали активизироваться визиты турецких исследователей в Баку. Так, еще весной в Институте литературы имени Низами Гянджеви НАНА состоялась встреча с турецкой интеллигенцией - Хайреттином Ивгином, Мустафой Озчиваном, Айханом Масутбейоглу, Али Яманом, Мехметом Черипашем, Кенаном Кочем, Мехметом Ярдыччи, Кардашом Алишоглу и др.

Глубоко символично, что юбилей Турецкой Республики совпал с празднованием в нашей стране 100-летия выдающегося государственного и политического деятеля Гейдара Алиева. В основе добрососедских азербайджано-турецких отношений, в годы независимости получивших дальнейшее развитие, лежат заслуги общенационального лидера, раз и навсегда закрепившего эти отношения четким девизом "Одна нация - два государства".

И сейчас плодотворное сотрудничество во всех сферах человеческой деятельности между двумя братскими странами выходит на новый этап - на фундаменте, заложенном великим лидером.

Масштабные мероприятия, посвященные вековому юбилею Турецкой Республики, заложены в план мероприятий НАНА на 2023 год. И хотя пальма первенства исследований этого события принадлежит "лирикам" (историкам, востоковедам, филологам и лингвистам), все же ей сочли необходимым посвятить свои форумы и физики.

Наглядное тому подтверждение - недавняя международная конференция в Институте физики Министерства науки и образования, которая состоялась в Ба-

тивший, что порядка шестидесяти азербайджанских ученых ИФ получили приглашения работать в Турции, но в настоящее время в научных и образовательных учреждениях братской страны работают 16 сотрудников института, которые подключились к работе конференций в онлайн-формате и рассказали о вкладе азербайджанских ученых в науку Турции, и наоборот - вкладе турецких ученых в развитие азербайджанской науки.

Масштабные международные мероприятия в рамках празднования 100-летия Турецкой Республики и 100-летнего юбилея нашего общенационального лидера Гейдара Алиева состоялись и в самой братской стране - речь идет о научной конференции "Турция - тюркский мир: новая модель подхода в политических и экономических отношениях", состоявшейся несколько дней назад в Анкаре.

Форум был организован Союзом тюркских старейшин (ТАИВ) и Союзом азербайджанских деловых людей в Турции, а мероприятие проходило под moderationом заместителя председателя

Общины Западного Азербайджана, депутата Рамиля Гасана.

После того, как прозвучали государственные гимны двух стран и минутой молчания была почтена память шехидов, был продемонстрирован подготовленный организаторами мероприятия видеоролик, посвященный двум знаменательным событиям.

Затем с приветственной речью выступил председатель Великого Национального собрания Турции Нуман Куртулум. Коснувшись преемственности азербайджано-турецких отношений, исторических шагов, предпринятых великим лидером Гейдаром Алиевым для перехода отношений на новый этап, он отметил, что Шушинская декларация, подписанная Президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым и главой Турецкого государства Реджепом Тайипом Эрдоганом, венчает процессы между двумя братскими странами. "Сегодняшний уровень азербайджано-турецких отношений является бесценным вкладом в столетие Турции - он закладывает основу для начала нового, второго столетия тюркского мира", - резюмировал председатель турецкого парламента.

Красной нитью в выступлениях ораторов (первый зампредседателя правящей Партии справедливости и развития (AK Parti) Эфканэ, зампредседателя комиссии по здравоохранению азербайджанского парламента, член азербайджано-турецкой межпарламентской группы профессор Рашид Махмудов, директор Seta Academi профессор Фархад Рисинчи, руководитель Aniyez Anadolu Holding Алпаслан Баки Эртекин, гендиректор SOCAR-Турция Эльчин Ибадов) прошла мысль о том, что существующее в настоящее время двустороннее плодотворное сотрудничество, в основе которого лежат национальные интересы двух стран, вносит большой вклад в отношения, и это взаимодействие необходимо продолжать, поддерживать и развивать. "Турецко-азербайджанские братские связи являются примером для всего тюркского мира, а незыблемые дружеские отношения между главами Азербайджана и Турции способствуют общему развитию, ведь они динамично развиваются не только в политическом плане, но и во всех сферах", - подытожили выступающие.

Галия ЗИСКИНД

Национализм приближается к финишу

Историки обсудили исследования исторических и культурных корней Западного Азербайджана

В рамках проекта Фонда прикладных исследований Института истории имени академика А.Бакиханова НАНА "Исследование и пропаганда исторических и культурных корней Западного Азербайджана" в институте состоялся семинар на тему "Цели и последствия переселенческой политики России на Южный Кавказ".

Открывший мероприятие вступительной речью исполнительный директор института доктор исторических наук, профессор Ильгар Нифтальев подчеркнул, что мероприятие посвящено актуальной проблеме и рассказал об уникальном глобальном успехе нашей страны в решении важнейших региональных и международных проблем по восстановлению государственного суверенитета своей территории.

В своем выступлении руководитель проекта Ибрагим Алиев остановился на сути переселенческой политики, реализуемой Российской империей на Южном Кавказе, ее целях и результатах, а также подчеркнул роль, которую сыграл армянский фактор в этой политике.

Ученый на конкретных фактах показал, что целенаправленное переселение армян в регион осуществлялось независимо от времени и государственного устройства, и серьезной разницы в политике Российской империи и СССР не было. По его словам, наиболее интенсивный период махинаций и деструктивной деятельности, совершаемой армянами против турок, в том числе против Азербайджана, его интересов и культурного наследия, приходится на прошлый век, особенно на советское время. "Армянская эмиграция, - поделился он, - с момента своего возникновения прошла несколько этапов. Для этого армянам, переселенным на земли Азербайджана, были созданы благоприятные условия, и они укрепились как столпы империи. В советский период армянская эмиграция осуществлялась в более жесткой форме. Однако в наше время политика, основанная на армянском национализме, приближается к своему финишу. В такой ситуации тот факт, что Азербайджан владеет всей своей территорией, делает этот вопрос еще более актуальным".

Отметим, что на семинаре выступили ученые-историки Гаджи Гасанов, Эльчин Гараев и Зияд Ахмедов, которые уделили внимание различным аспектам проблемы и поделились своими экспертными мнениями.

Бесценное наследие

Узеир Гаджибейли заложил основы нового направления в истории музыкальной культуры Азербайджана

По случаю Дня национальной музыки в Экспозиционном зале Института рукописей имени Мухаммеда Физули (ИР) НАНА состоялась церемония открытия выставки рукописей и музыкальных произведений гениального композитора Узеира Гаджибейли, подготовленной институтским отделом научной экспозиции и представления рукописей.

Открыл церемонию вступительной речью, генеральный директор ИР академик Тейmur Kerimli рассказал об основоположнике национального оперного искусства Узеира Гаджибейли и созданных им всемирно известных музыкальных жемчужинах, а также исключительных заслугах композитора в сфере популяризации национального музыкального искусства в мире. "Узеир Гаджибейли, - отметил он, - заложил основы нового направления в истории музыкальной культуры Азербайджана и национальной профессиональной композиторской школы, он также является создателем первой оперы, первой музыкальной комедии и первых образцов в ряде других музыкальных жанров".

Выступившие затем ученые и исследователи творчества выдающегося композитора рассказали о бесценном литературном наследии Узеира Гаджибейли, который всю свою жизнь посвятил служению азербайджанской культуре и национальному музыкальному искусству, подчеркнув при этом, что он является автором гимнов и Азербайджанской Демократической Республики, и Азербайджанской ССР. В выступлениях также говорилось о редких документах, которые хранятся в его личном архиве, и значении этого архива для более глубокого изучения жизни и творчества композитора в дальнейшем.

УНЦИЯ ПРОФИЛАКТИКИ ЛУЧШЕ ФУНТА ЛЕЧЕНИЯ

Человечество до сих пор нуждается в изобретении улучшенной терапии рака

Научно доказано, что рак - одно из наиболее распространенных заболеваний в мире. Несмотря на то, что в медицине достигнут большой прогресс, человечество до сих пор нуждается в изобретении улучшенной терапии рака.

Поэтому ведущие мировые онкологи и другие узкопрофильные специалисты каждый год разрабатывают новые способы лечения рака, в которых учтены индивидуальные характеристики злокачественных опухолей. Одна из ключевых задач - это решение проблемы с гетерогенностью опухолей: новообразования состоят из разных типов клеток с различными молекулярными особенностями, что дает возможность опухолям быть резистентными к лекарствам.

Весьма полезное сотрудничество

По данным Clinical Trials (база данных частных и государственных клинических исследований, проведенных по всему миру), успешные клинические испытания в 2023 году проводятся лишь в нескольких странах. В топ-5 этих государств вошли Израиль, Франция, Испания, Германия и Турция, с онкологами которой азербайджанские специалисты сотрудничают не первый год.

Очередное яркое тому подтверждение - состоявшаяся в минувшее воскресенье в бакинском отеле JW Marriott Abshegol международная научная конференция по современным методам обследования и лечения онкологических заболеваний, посвященная 100-летию со дня рождения общенационального лидера Гейдара Алиева.

Мероприятие было организовано Министерством здравоохранения Азербайджана совместно с Национальным онкологическим центром (НОЦ), Обществом онкологов нашей страны и группой турецких клиник "Байындыр", основанной в 1992 году одним из ведущих банковских учреждений страны - Türkiye İş Bankası. Сейчас в нее входят три многопрофильных больницы, один хирургический и пять стоматологических центров.

Высокий уровень клиник и их соответствие международным стандартам в медицине подтверждает сертификат качества от JCI - это международная комиссия, оценивающая больницы по всему миру сразу по множеству параметров: квалификация врачей, технологичность, безопасность, наличие подходящих условий для пациентов (в том числе иностранных) и их сопровождающих.

Именно поэтому для наших онкологов были интересны и познавательны доклады известных турецких врачей профессоров Гекана Морая ("Хирургическое лечение рака поджелудочной железы"), Атилы Акбая ("Интранадральные опухоли позвоночника"), Окана Акана ("Современные интервенционные радиологические методы при лечении онкозаболеваний"), докторов Эбру Айвезоглу ("Хирургическое лечение рака молочной железы") и Есе Эсин ("Инновационные методы лечения онкологии"); каждое их выступление моментально переходило в оживленную дискуссию.

Все доклады - на высоком уровне

Высоко были оценены и научные доклады азербайджанских специалистов из НОЦ, Азербайджанского медицинского университета, Национального центра гематологии и трансфузиологии, затрагивающие самые разные сферы онкологической службы - "Результаты лапароскопических операций в онкогинекологии (Шамистан Алиев), "Молекулярная диагностика и радионуклидная терапия при лечении онкозаболеваний" (Фуад Новрузов), "Реконструктивная хирургия при раке молочной железы" (Джавид Гарифов), "Питание и роль микробиома в лечении рака" (Эльчин Мансуров) и др.

Тематика последнего доклада чрезвычайно актуальна для всех нас. Ведь известно, что человеческое тело содержит столько микробных клеток, сколько все наши соматические и зародышевые клетки вместе взятые. Более того, коллективный геном нашей

микробиоты, называемый микробиомом, кодирует примерно в 100 раз больше генов, чем геном человека. Подавляющее большинство представителей микробиома - бактерии, обитающие в нашем желудочно-кишечном тракте, хотя археи, вирусы и эукариоты (такие как дрожжи и простейшие) также представлены в желудочно-кишечном тракте и на других участках тела.

Как и большинство других млекопитающих, человек сначала получает значительное количество микробиоты от своей матери во время родов. Состав микробиоты очень динамичен в течение первых 3 лет жизни, а затем становится относительно стабильным и более взрослым с повышенной сложностью, хотя многие более мелкие изменения постоянно происходят в течение всего детства, подросткового и среднего возраста, а также старости.

Главврач НОЦ Азад Керимли, приветствуя участников конференции от имени генерального директора центра академика Джамиля Алиева, отметил важность обсуждения последних достижений в области онкологии и гематологии. "Я надеюсь, что конференция, организованная совместно с турецкими медиками, будет полезна обеим сторонам как с точки зрения теории, научно-исследовательской деятельности, так и с практической, с позиции обмена опытом", - заявил он.

Выступая с докладом, посвященным выдающемуся государственному и политическому деятелю Гейдару Алиеву, доктор Керимли рассказал о неоцененных заслугах великого лидера в развитии всех сфер в нашей стране, и особенно - системы здравоохранения. По словам Азада Керимли, для Гейдара Алиева приоритетом было здоровье людей,

развитие медицинской науки, подготовка грамотных врачебных кадров, настоящих профессионалов.

Выявить на потенциально излечимой стадии

"Благодаря общенациональному лидеру за годы его руководства республикой был достигнут высокий уровень подготовки научных-медиков, были открыты новые научные центры, возобновлена деятельность научно-исследовательских институтов по медицине, в стране проводились масштабные международные форумы по различным направлениям медицинской науки. И очень скоро эта работа вывела Азербайджан на передовые позиции не только общесоюзного уровня, но и международного. И сегодня политический курс великого лидера в области здравоохранения успешно продолжается Президентом Ильхамом Алиевым. Внимание и забота главы государства о нашем здравоохранении, предпринятые им важные шаги в этой области, и в целом проводимая в стране социально-ориентированная политика - это продолжение стратегии великого Гейдара Алиева", - заключил А.Керимли.

Медицинская наука, как и информационные технологии, развивается без остановки. Ученые практически всего мира ежегодно проводят десятки тысяч клинических исследований, чтобы создать инновационные методы и новые лекарства для борьбы с раком. И здесь на первый план выходят "умные" лекарственные препараты, иммуно- и химиотерапевтическое лечение, направленное на определенные органы и не затрагивающее весь организм. После такого лечения есть все шансы на продление жизни пациенту.

Именно об опыте применения этих методов в своих клиниках и научно-образовательных центрах рассказали азербайджанские и турецкие специалисты, особо подчеркнув важность ранней диагностики, когда рак еще можно выявить на потенциально излечимой стадии, что, безусловно, повышает выживаемость и улучшает качество жизни.

Эксперты утверждают, что четкой системы профилактики онкологических заболеваний до сих пор не разработано, нет определенного метода, который позволит предотвратить образование злокачественной опухоли. Однако есть комплекс простых правил, который называется "здоровый образ жизни". И как гласит пословица, унция профилактики лучше фунта лечения.

Галия АЛИЕВА

Нет - фальсификациям

Обсуждены актуальные проблемы албанской истории

тому для повышения качества исследований важно усилить внимание к изучению древних языков и вопросу ускорения подготовки кадров в этом направлении.

Коснувшись двух публикаций 2023 года - книги "Кавказская Албания: международный справочник" под редакцией Коста Гиппера и Жасмин Дум-Трагут, а также монографии Григория Айвазяна "Удины. Историко-этнографический очерк", она сообщила, что в обоих изданиях присутствуют факты серьезного искажения и фальсификации политической и этнической истории, исторической географии и истории культуры Азербайджана. "Очень жаль, - подчеркнула она, - что первая книга, являющаяся продуктом армянской пропагандистской машины, была издана в одном из известных мировых издательств и что такой выдающийся человек, как Кост Гиппет, был инструментом для такой игры".

Ученый также выразила сожаление, что монография Григория Айвазяна по истории албанского этноса, содержащая всевозможные искажения, опубликована в то время, когда наш народ всеми силами хочет добиться мира и делает все для нормализации отношений с соседями по региону.

Восстановить переименованные топонимы

Готовятся к выпуску две книги об ономастических единицах Западного Азербайджана

Сотрудники отдела топонимики Института языкоznания имени Насими НАНА в течение семи месяцев выступили с научными докладами на двух международных научных конференциях и трех конференциях республиканского значения.

Кроме того, на более чем десяти телеканалах, интернет-телевидении и сайтах аудитории были представлены реалии об ономастике Западного Азербайджана. Следует особо отметить, что две составленные учеными института научные книги по ономастическим единицам Западного Азербайджана находятся на стадии выпуска.

По словам заведующего отделом доктора философии по филологии, доцента Эльчина Исмаилова сотрудниками возглавляемой им структуры также собраны материалы для республиканской научной конференции "Топонимы и микротопонимы Западного Азербайджана", которая состоится в конце месяца. "За период нашей деятельности, - заявил учений, - мы участвовали в мероприятиях, посвященных Западному Азербайджану и проводимых Милли Меджлисом, высказывали свое мнение до соответствующих комиссий. Так, по запросу Министерства юстиции нашими сотрудниками были уточнены и переданы этому ведомству все топонимы Западного Азербайджана".

Напомним, что в Карабахе периодически массово видоизменялись топонимы, связанные с историей Азербайджана, некоторые названия в период оккупации переводились на армянский язык, а некоторым давались новые армянские названия. В настоящее время отдел топонимики, созданный на базе сектора топонимики Института языкоznания, проводит исследования в области восстановления переименованных армянами топонимов в Западном Азербайджане.

Раскопки исключительной значимости

На гейгельских курганах проводятся археологические исследования

Под руководством ведущего научного сотрудника Института археологии, этнографии и антропологии НАН доктора философии по истории, доцента Музаффара Гусейнова на территории Гейгельского района после длительного перерыва вновь начались археологические исследования.

Исследовательские работы проводились на кургане, расположенному по левую сторону дороги Гейгель-Топальхасанлы, на небольшом холме высотой около 5 метров в 120 метрах от дороги. Диаметр насыпного кургана составляет 22 метра, высота 1,5 метра. В Кургане зафиксированы интересные погребальные обычаи. Здесь находится основная подземная камера кургана размером 2,2x2,4 метра, глубиной 1 метр после снятия насыпи.

Основная камера относится к позднему бронзовому и раннему железному веку. Еще один интересный аспект - земляная могила раннего бронзового века на холме, где когда-то располагался курган. Камера позднего бронзового и раннего железного века - эта часть могилы подверглась разрушению, так как земля отрезала часть могилы.

Было также обнаружено, что на холме в эпоху ранней бронзы была построена земляная могила прямоугольной формы, а позже

на холме, где находится могила, был построен курган позднего бронзово-раннего железного века. Помимо основной камеры под курганом, в насыпи впоследствии было обнаружено 10 захоронений катакомбного типа, относящихся к раннему мусульманскому периоду. Ряд продолговатых речных камней выложен на отвесных могилах, а в засыпанном землей кургане были обнаружены земляная могила и могильная камера и 10 могил.

Отметим, что одним из регионов, где наиболее часто встречаются памятники курганных типов на территории Азербайджана, является Гейгельский район. До сих пор на обоих берегах Гянджаачая, на равнинной местности на небольших холмах были зафиксированы сотни курганов, часть из которых была исследована в конце XIX-начале XX века проживавшими на этой территории лицами немецкого происхождения. Археологические раскопки, проведенные здесь в 20-30-е годы XX века исследователем Гуммелем (в 1941 году он был сослан в Казахстан) на многочисленных курганах имеют исключительное значение для изучения древней истории Азербайджана, радикально отличаясь в научном отношении от исследований его предшественников.

Потенциал взаимодействия

Генеральный директор Института географии имени академика Гасана Алиева Министерства науки и образования Закир Эминов и исполнительный директор института Заур Имрани приняли участие в международных научных конференциях в России (г. Улан-Удэ) и Монголии (г. Улан-Батор).

Международная научная конференция "Современная Евразия: социально-географический анализ" была проведена в Улан-Удэ в рамках XIV научной ассамблей Ассоциации географических обществ России, а мероприятие в Улан-Баторе было посвящено развитию географической науки

Монголии и России, его темой стало "Потенциал взаимодействия в современном глобальном и евразийском контексте".

В форуме приняли участие более трехсот ученых из Азербайджана, России, Монголии, Китая, Боснии и Герцеговины. Наши ученые выступили на конференции с докладами "Единство тюркоязычных государств в Евразии-основа социально-экономического развития" (З.Эминов) и "Региональная экономико-географическая модель устойчивого развития" (З.Имрани).

Отметим, что в рамках конференции ее участники ознакомились с Историческим музеем Республики Бурятия, центром этнотуризма, Кяхской экономической туристической зоной, озером Байкал, Музеем Чингисхана, Национальным парком Горхи-Тэрэлж.

В условиях оптимальности

Научные сотрудники Института систем управления МНО Кимиль Мансимов и Рашид Масталиев приняли участие в V Международном форуме "Динамические системы и информатика: теория и приложения" (DYSC-2023), прошедшем в Иркутске (Россия).

Наши ученые выступили с докладами, посвященными получению условий оптимальности в вопросах управления дискретными и непрерывными системами, а также оптимальным процессам в стохастических дискретных управляемых системах.

Japanese researcher of Azerbaijani Studies Yorika Tsutsumi has visited the National Museum of Azerbaijan History

During the meeting, Deputy Director of the Museum for preservation and registration of exhibits, Associate Professor Mahfuza Zeynalova, Head of the Department of International Relations and Public Affairs, Zumrud Ismayilova informed the guest about the activities of the museum.

The sides discussed the issues investigated by Yorika Tsutsumi in her research on the history and literature of Azerbaijan, and the museum staff responded to the researcher's questions. Tsutsumi also visited the House Museum of the famous philanthropist Haji Zeynalabdin Taghiyev.

The guest was presented various publications highlighting the museum exhibits.

Genetically modified bacteria break down plastics in saltwater

Researchers have genetically engineered a marine microorganism to break down plastic in salt water, according to Science Daily. Specifically, the modified organism can break down polyethylene terephthalate (PET), a plastic used in everything from water bottles to clothing that is a significant contributor to microplastic pollution in oceans.

"This is exciting because we need to address plastic pollution in marine environments," says Nathan Crook, corresponding author of a paper on the work and an assistant professor of chemical and biomolecular engineering at North Carolina State University. "One option is to pull the plastic out of the water and put it in a landfill, but that poses challenges of its own. It would be better if we could break these plastics down into products that can be re-used. For that to work, you need an inexpensive way to break the plastic down. Our work here is a big step in that direction".

To address this challenge, the researchers worked with two species of bacteria. The first bacterium, *Vibrio natriegens*, thrives in saltwater and is remarkable -- in part -- because it reproduces very quickly. The second bacterium, *Ideonella sakaiensis*, is remarkable because it produces enzymes that allow it to break down PET and eat it.

The researchers took the DNA from *I. sakaiensis* that is responsible for producing the enzymes that break down plastic, and incorporated that genetic sequence into a plasmid. Plasmids are genetic sequences that can replicate in a cell, independent of the cell's own chromosome. In other words, you can sneak a plasmid into a foreign cell, and that cell will carry out the instructions in the plasmid's DNA. And that's exactly what the researchers did here. By introducing the plasmid containing the *I. sakaiensis* genes into *V. natriegens* bacteria, the researchers were able to get *V. natriegens* to produce the desired enzymes on the surface of their cells. The researchers then demonstrated that *V. natriegens* was able to break

down PET in a saltwater environment at room temperature. "This is scientifically exciting because this is the first time anyone has reported successfully getting *V. natriegens* to express foreign enzymes on the surface of its cells," Crook says. "From a practical standpoint, this is also the first genetically engineered organism that we know of that is capable of breaking down PET microplastics in saltwater," says Tianyu Li, first author of the paper and a Ph.D. student at NC State. "That's important, because it is not economically feasible to remove plastics from the ocean and rinse high concentration salts off before beginning any processes related to breaking the plastic down". "However, while this is

an important first step, there are still three significant hurdles," Crook says. "First, we'd like to incorporate the DNA from *I. sakaiensis* directly into the genome of *V. natriegens*, which would make the production of plastic-degrading enzymes a more stable feature of the modified organisms. Second, we need to further modify *V. natriegens* so that it is capable of feeding on the byproducts it produces when it breaks down the PET. Lastly, we need to modify the *V. natriegens* to produce a desirable end product from the PET -- such as a molecule that is a useful feedstock for the chemical industry. "Honestly, that third challenge is the easiest of the three", - says Crook. - Breaking down the PET in saltwater was the most challenging part. "We are also open to talking with industry groups to learn more about which molecules would be most desirable for us to engineer the *V. natriegens* into producing," Crook says. "Given the range of molecules we can induce the bacteria to produce, and the potentially vast scale of production, which molecules could industry provide a market for?"

The paper, "Breakdown of PET microplastics under saltwater conditions using engineered *Vibrio natriegens*", is published open access in the AIChE Journal. The paper was co-authored by Stefano Menegatti, an associate professor of chemical and biomolecular engineering at NC State.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийт, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".
Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000